

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Γ΄.

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ, 18 ΤΟΥ ΤΡΥΓΗΤΗ 1912

ΑΡΙΘΜΟΣ 487

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ.
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΓΡΑΜΜΑΤΑ πρὸς τὸν κ. Πάλλη.
Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἡ τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα.
Γ. ΚΑΜΠΥΣΗΣ. Τὸ δαχτυλίδι τῆς μάνας (συνέχεια).
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικὰ — Ἡ Φρόνη.
Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ. Ὁ Ἐσπερινός.
Α. ΠΑΑΜΑΣ. Ἀπὸ τὴν «Ἰφιγένεια» τοῦ J. Μορέας.
Ἡ «Ἰφιγένεια», ἡ «Ἐστία» καὶ ὁ κ. Τσο-
κόπουλος.
Α. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ. Ἀποτυχία τοῦ σοσιαλισμοῦ ὡς
μιὰ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ του.
Α. ΤΡΑΝΟΣ. Ἡ μόρφωση τῶν ἐργατῶν.
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ. — ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ. —
ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ. — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Η ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΗΜΑ

Σὰν καλὴ νοικοκυρὰ ἡ σούρα Ἐπιστήμη ἢ Τρινκούλαινα, ἐσηκώθηκε πρῶτ' πρῶτ' ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ἐφόρεσε μόνο τὸ μεσοφόρι τῆς, ἔσιαξε λίγο τὰ μαλλιά τῆς, ἀνοίξε τὴν πόρτα τῆς καὶ ἐβγήκε μιὰ στιγμὴν στὸ λιθόστρωτο καντούνι τῆς. Οἱ γειτόνοι ἐκοιμούνταν ἀκόμη ἔκοιταξε ψηλὰ τὸ μικρὸ κομμάτι τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ ὀλοένα ἐφώτιζε καὶ ἔσπου ἔλαμπαν ἀκόμα δύο ἢ τρία ἀστέρια, ἐκοίταξε καὶ ὄλας στὴν ἄκρη τοῦ στενοῦ τοῦ δρόμου τὴ θάλασσα ποῦ ἀπλωνότουσαν ὡς στὰ ἀπέναντι βουνὰ τῆς στεριάς, σταχτιὰ καὶ ἡσυχῇ, καὶ ἐξαναμπήκε πάλι στὸ σπῆτι τῆς γιὰ νὰ ἀνάψει φωτιὰ στὸ μικρὸ μαγειριό τῆς. Ἐΐταν γυναίκα μισόκοπη, ὡς σαράντα πέντε χρονῶ, λιγνὴ καὶ ψηλὴ, μὲ ζαρωμένο πρόσωπο, μὲ πολλὰ μαλλιά ἀσπρὰ ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς εἶταν ζωερὰ καὶ ἀκόμα νέα.

«Θὰ κάμει ζέστα σήμερα» ἐσυλλογίστηκε ἀνοίγοντας τὸ μικρὸ παράθυρο τοῦ μαγειριοῦ. Καὶ βλέποντας πῶς τὸ φῶς δὲν εἶταν ἀκόμη ἀρκετὸ, ἀνάψε μ' ἕνα σπῆρτο τὸ κατὰμαυρο λυχνάρι ποῦ ἐκρεμότουσαν ἀπὸ ἕνα καρφί στὸν κοκκινωπὸ καὶ καπνισμέτον τοίχο, πάνωθε ἀπὸ τὴν ὀγνήστρα, καὶ ἔπειτα ἐκοίναξε τριγύρου, γυρεύοντας μὲ τὸ βλέμμα τὴν κούκουμα τοῦ καφέ, ἔσκυψε καὶ ἐπῆρε κάρβουνα καὶ τᾶναψε ἐπιδέξια σὲ λίγες στιγμὲς στὸ σιδερένιο φουρ-

νέλλο, φουθώντας τα μὲ τὸ στέμα πρῶτα, καὶ στερνὰ μὲ τὸ βέντουλο. Καὶ ἐσυλλογίστουσαν: «Ἐξῆ στήματα σφυρῖδες ἀπὸ τέσσερα φράγκα τὸ στήμα κάνουνε... Ἐξῆ καὶ Ἐξῆ, δώδεκα καὶ δώδεκα, εἰκοσιτέσσερα φράγκα ὡς στὸ σαββάτο μεθαύριο, θὰ γένουνε ἄλλα τρία, τρεῖς ντουζίνες ὄλα ὄλα, τριάντα ἔξῆ φράγκα, θὰ πᾶνε καὶ αὐτὰ μαζί μὲ τᾶλλα στὸν κομῶ, καὶ σὰ γένουν ἑκατὸ τοῦ τὰ δίνω καὶ τὰ παίρνει στὴν τράπεζα. Μὴν τὰ ἴδῃ ἔμωσ πρῶτα ἐ μεθύστακάς μου, γιατί τὰ παίρνει καὶ τὰ κάνει στάχτη εὐτὺς στὴν ταβέρνα! Ὁχ, τότε γνοιάζει ἐκείνονε γιὰ τὰ παιδιὰ μας, γιὰ τοὶ κοπέλλες μας. Τὰ μαυρισμένα μεγαλόνουνε ὡς τόσο. Νὰ ἡ Ρήνη μου, ἐγέννηκε, πάει, γυναίκα ἂν ἐπρόσμενα ἀπὸ ἔφτνε, ἀλλοίμονό τῆς! Ὅ,τι ἐκάμανε τοῦτα τὰ μπράτσα, ἀλλοίως οὐδὲ πουκάμισο ν' ἀλλάζουμε δὲ θάχαμε.» Κι ἀναστένναξε κουνώντας τὸ κεφάλι. «Ὅλο παίζοντας μὲ τὸ βέντουλο ἐφώναξε στὴν κρεββατοκάμαρη: — «Αἰ Ρήνη, τί ἐπαθες ἐσίμερα! Ἀσηκώσου, μορῆ κοπέλλα! Μὲ τὸ νοῦ πλουταίνει ἡ κόρη, μὲ τὸν ὕπνο ἡ ἀκαμάτρα. Δὲν ἀκούς, αἰ! Ἦ καίνεις πῶς δὲν ἀκούς; Ἐύπνα λέω, ἔῤῥπνα.» — «Ἀκόμα δὲν ἐχάραξε, μητέρα» ἀποκρίθηκε ἀπὸ μέσα γασμουριώντας ἡ Ρήνη ποῦ ἤθελε νὰ πάρει ἀκόμα ἕνα γλῶσσιν σπυροῦπι.

«Εἶναι μεσημέρι» τῆς ἐφώναξε ἀσπλαγχνὰ ἡ μάνα τῆς, «σῆκω! Πρέπει νὰ τὸ πάρεις μᾶθημα νὰ σηκόνεσαι πρῶτ' θὰ πᾶς σὲ ἀντρός χέρια, καὶ ἀνάθεμα δὲ θέλω νᾶχω ἀπὸ τοὺς γαμπροὺς μου.»

Ὅλομεμῖς στὸ καντούνι ἀκούστηκε βιαστικὸ ποδοβολητό. «Τὶ νᾶναι» ἔκαμε ἡ νοικοκυρὰ προσέχοντας. Κι ἀφίνοντας τὸ βέντουλο ἐξαναβγήκε στὴν πόρτα. Ἀπὸ τὸ γυαλὸ ἀνέβαιναν βιαστικὰ τὸ καντούνι τρεῖς ἀθρῶποι. Ὁ ἕνας τοὺς εἶτανε ζαρωμένος μ' ἕνα βαρὺ τσουβάλι ποῦ τὸν ἐσκυρτε· οἱ ἄλλοι δύο τὸν ἐβοηθοῦσαν μὲ τὰ χέρια γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τρέχει. Κι ἀμέσως ἡ νοικοκυρὰ ἐκατάλαβε τί συνέβαινε.

«Εἶναι λαθρέμποροι» εἶπε μὲ τὸ νοῦ τῆς: «Θὰ τοὺς ἔλαχε κάποιος μπελιάς στὸ δρόμο· πῶς λεγομανάνε, οἱ καημένοι, ἀπὸ τὸ φόβο τοὺς καὶ ἀπὸ τὸν κόπο.» Ὅς τόσο οἱ ἀθρῶποι εἶχαν ζυγώσει τὸ σπῆτι τῆς κυρτὰς Ἐπιστήμης καὶ μπρῶς στὴν πόρτα τῆς καθαιτὸ στὸ κατώφλι ἐξεβόλησαν μὲ μιὰ τὸ σακκί.

«Γλύτωσέ μας» τῆς εἶπε ὁ ἕνας βιαστικὰ «κροῦφέ το.»

Τὸν ἐγνώρισε ποῖος εἶταν. «Δὲ μπορῶ, Ἀντρέα μου, νὰ σὲ χαρῶ» τοῦτε γλυκὰ «ἡ ἀρχὴ μᾶς ὑποψιάζεται.»

Μὰ αὐτὴν τὴ στιγμὴ ἦρθε σιμὰ τῆς καὶ ἡ θυγατέρα τῆς, ἀκόμα ἀπὸ τὸν ὕπνο, ἀντυτὴ καὶ αὐτὴ καὶ ἐπέλεκε, καὶ ἐπρόβαλε τὸ ξανθὸ τῆς κεφάλι, μὲ τὰ ρόδινα μάγουλα πάνου ἀπὸ τὸ νῶμο τῆς μάννας τῆς, καὶ τῆς εἶπε μὲ σπλάχνος:

«Θά τὸ ἀρνηθεῖς τοῦ Ἄντρεά ;»

Κι ὁ Ἄντρεάς ὡς τόσο ἀποκρινόταν : «Ἡ ὄρα βιάζει· μᾶς κινηγοῦνε· κάμε δ,τι θέλεις· κατὰδυσέ μας ἂ σοῦ τὸ λέει ἡ καρδιά». Κι ἀμέσως μὲ τοὺς συντρόφους του ἐπήρε τὸ φύγι πρὸς τὸν ἀνήφορο.

«Ἐκατάλαβες μπελιὰς ἀμπονώρα, ἀμπονώρα ! ποῦ νὰ μὴν εἶχε σηκωθῆ» εἶπε ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη σταυρόνοντας ἀνάποδα τὰ χέρια της καὶ κοιτάζοντας λυπητερά τὸ τσουδάλι. «Θέλεις καὶ δὲ θέλεις πιε γάιδαρε ἀγιάσμα. Καὶ νὰ σοῦ λέω, μωρὴ κοπέλλα, νὰ σηκόνεσαι πρωί !»

«Ἐλα μάννα» τῆς εἶπε χαμογελώντας ἡ Ρήνη «πιάσ' το νὰ τὸ κυλίσουμε μέσα.» — Καὶ χωρὶς νὰ εἰποῦν ἄλλο λόγο τῶπιασαν καὶ οἱ δύο μὲ δύναμη καὶ τῶσαν μὲ προφύλαξη στὸ σπίτι. Ἡ Ρήνη ἔκλεισε τὴν πόρτα, ἔβγαλε ἀπὸ τὸ πάτωμα, ποῦ ὄ' ἕνα μέρος εἶταν κινητὸ, δυδ-τρεις σανίδες, καὶ σὲ μιὰ στιγμή τὸ σακκὶ ἐπεφετ μέσα στὸ κατώγι καὶ τὸ πάτωμα ξαναρχόταν στὴ θέση του, σὰ νὰ μὴν εἶχε γένει τίποτα. Μὰ ὁ πατέρας τώρα ἐφώναζε ἀπὸ τὸ κρεββάτι.

«Τί κάνετε, μωρὲς παραδαρμένες ; Θὰ σᾶς βάλουνε στὴ φυλακὴ καὶ μένα μαζί σας. Θὰ πάρεις τὰ παιδιὰ μας στὸ λαιμό σου.»

«Τὸ δικό μου τῶνομα πᾶρ' το ἐσὺ γειτόνισσα», τοῦ ἀποκρίθηκε ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη κάνοντας πῶς θυμόνει, ἀφόντις μᾶς ἐκπαύστρες, κ' ἐσπατάλησες δ,τι κι ἂν εἶχες, στὸ ντζιόγο, στὸ πιετό, καὶ ὁ Θεὸς ξέρει ποῦ ἄλλοῦ, τώρα λυπέσαι τὰ παιδιὰ μας μεθοῦα ! Πῶς θὰ βγεὶ τὸ θεόψωμο ;»

«Μὰ δὲ μᾶς λείπει, μωρὴ γυναίκα» τῆς ἀποκρίθηκε καθίζοντας στὸ κρεββάτι καὶ κοιτάζοντας τὴν πόρτα τῆς κάμαρας ὅπου τώρα ἡ νοικοκυρὰ ἐστεκόταν τρομερὴ παρέτοιμη νὰ μαλώσει περισσότερο.

«Τὸ φέρνεις βλέπεις ἐσὺ κάθε μέρα» τοῦ ἀποκρίθηκε βάζοντας τὸ γρόθο της στὴ ζώση. «Ποῦ εἶσους ἐφῆς καὶ ἐπροφῆς καὶ ποῦ θὰ πᾶς ἀκόψε ; Στὴν ταβέρνα, αἱ ; Κι ἀκόμα μιλεῖς !»

«Ὅ,τι λάχει κι ἀπολάχει» τῆς ἀπάντησε δειλὰ δειλὰ, θέλοντας νὰ τελειώσει «ἡ ἴδια θάχεις τὸ φταίξιμο. Μὰ ἂς ἀφήσουμε τώρα τοὶ κουδέντες, ἄμε νὰ μοῦ φτειάνεις τὸν καφέ νὰ πᾶμε στὴ δουλειὰ μας.»

«Δὲ γνοιάζεσαι παρὰ γιὰ τὴν κοιλιὰ σου» τοῦ ἀπάντησε μὲ ἡμερώτερη φωνή· «γιατί νᾶσαι ἐτοι, καημένε ;» Καὶ ἐξαναγύρισε στὸ μαγειριὸ της ὅπου τώρα τὰ ἀθράκια ἐξεψύχιζαν, καὶ τὸ νερὸ δὲν εἶχε ζεστάνει.

Μὰ ἕνας νέος ποδοβολημὸς, τὴν ἔφερε πάλι στὴν πόρτα. «Εἶναι οἱ χωροφυλάκοι» εἶπε μὲ τὸ νοῦ της χωρὶς κανένα φόβο «ἂς πᾶμε νὰ τοὺς μιλήσουμε.»

«Κιουριά» τῆς ἐφώναζε ὁ ἕνας «μήπως πέρασ'νε δῶθ'νες ;»

«Ποιοί ;» τοῦ ἀποκρίθηκε χαμογελώντας.

«Δὲν ἀκ'σὶς τίπ'τις ; Μᾶς χτυπήσ'νε, ἀνάθεμ' τὸν πατέρα τους, τὸ νοματάρχη καὶ μᾶς 'φυγαν. Δὲν τὸ εἶδες νὰ διαβοῦν.»

«Ἐγώ ;» ἀπολογήθηκε κάνοντας τὸ σταυρὸ της «τώρα σηκώθηκα, μὲ βλέπετε ποῦμαι ἀντυτὴ ἀκόμα..

Μὰ πιστεύω ν' ἄκουσα τρεχατὰ στ' ἄλλο τὸ καντοῦνι, πηγαίνετε ἰδέστε, πάνε πρὸς τὴ χώρα, λογαζῶ· ἂν τρέξετε γλήγωρα τοὺς πιάνετε.»

Οἱ χωροφυλάκες ἐκοιταχτήκαν σὰ νὰ ρωτοῦσαν ὁ ἕνας τὴ γνώμη τοῦ ἄλλου : «Ἄμε γύρευέ τους τώρα» ἔκαμε ἕνας· «μᾶς ἐφύγανε, χαλάλι τους γιὰ τούτη τὴ φορά.»

«Ἄλλοντις, βρὲ παιδιὰ, κᾶτι κολουσοε καὶ γιὰ μᾶς, τώρα ἀντίς ξύλο !» Κ' ἐχαιρέτησαν τὴ νοικοκυρὰ πηγαίνοντας ἀφρόντιστα πρὸς τὸ γιαιλὸ καὶ παίζοντας μὲ τὰ κομπολόγια τους.

Εἶχαν περάσει κάμποσες μέρες. Ἡ δουλειὰ ἐφαινόταν τελείως ἡσυχασμένη. Ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη ἐπήγαινε κάθε αὐγὴ στὸ ἐργοστάσιο νὰ ράψῃ σφουρίδες καὶ κάθε βράδυ ἐξαναρχόταν στὸ σπίτι, φέρνοντας μερικὰ κολώθια βούρλα γιὰ νὰ πλέκει ἡ θυγατέρα της, ποῦ ἔπρεπε κι ὄλας νὰ ἐπιμελιέται τὸ σπίτι, καὶ νὰ στέρνει τᾶλλα τὰ μικρότερα στὸ σκολεῖο· ὁ ἄντρας της λίγο ἢ πολὺ ἐμεθοῦσε κάθε νύχτα.

Εἶτανε βράδυ καὶ ξαναρχόταν στὸ σπίτι της. Ἐκοίταξε δλόγυρά της τὴ μικρὴ κάμαρα, ποῦ ἐχρησίμευε γιὰ μπασιά, γιὰ τραπέζαρια καὶ γιὰ σαλόνη, εὐχαριστήθηκε ποῦχε βρεῖ ἔλα τὰ πράματα ταχτικά στὸν τόπο τους, κι ἀπὸ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ κεφάλι της τὸ μαντήλι, καὶ τῆριξε σὲ μιὰ καρέκλα, ἐπήγε στὸ μαγειριὸ της. Ἐκεῖ ἡ Ρήνη ἐτοίμαζε τὸ δεῖπνο.

«Ποῦ εἶναι τὰ παιδιὰ ;» τὴν ἐρώτησε.

«Θὰ παίζουνε στὸ δρόμο.»

«Πόσο ἐπήρες τὸ μερίδι ;»

«Δύο δεκάρες· τῶφερε ὁ Παῦλὸς μας, ἀπὸ ἀσκόλασε.»

Ἡ νοικοκυρὰ ἐσαπούνισε τώρα τὰ χέρια της, θέλοντας νὰ βοηθήσει τὴ θυγατέρα της, μὰ αὐτὴν τὴ στιγμή κάποιος τὴν ἐκραξε ἀπ' ὄξω.

«Ἐρχομαι ἀμέσως», ἀποκρίθηκε ἐνῶ ἐσφυγγίζοταν, κ' ἐπήγε ν' ἀνοίξει. Κι εἶταν εἶδε ποῖος εἶταν ἐπρόσθεσε καλότροπα : «Ἐσὺ εἶσαι, Ἄντρεά ; Καλησπέρα σου· ἔλα μέσα.»

Ὁ Ἄντρεάς τὴν ἄκουσε. Εἶτανε ἄντρας τριάντα χρονῶ, μεγάλος, μὲ στήθια πλατιά, μὲ μακρὰ στριμμένα μουστάκια καὶ μὲ πρόσωπο κόκκινο. Ἐφοροῦσε μεγάλο μαλακὸ καπέλλο στὸ κεφάλι, εἶταν, ζωσμένος μ' ἕνα πλατὺ κόκκινο ζωνάρι, κ' ἐφοροῦσε τὴ ρούχινη γιαικέτα του ριχτὴ ἀπάνου στὸ νῶμο. Ὁ ζελεὺς καὶ τὸ κατ'ἀρὸ ποκάμισό του εἶταν ξεκούμπωτα κ' ἐφαινόταν τὸ στήθι του· οἱ μανίκες του εἶταν ἀνασκουμπωμένες.

«Καλησπέρα, σῖδρα Ἐπιστήμη», τῆς εἶπε μπαίνοντας μέσα.

«Κάθισε», τοῦ ἀπολογήθηκε, δείχνοντάς του μίαν καρέκλα μπροστὰ στὸ τραπέζι καὶ κλειώνοντας τὴν πόρτα. Στὸ σπίτι ἐγίνηκε τότες σκοτάδι πὲς ! Ἄλλὰ ἡ Ἐπιστήμη ἀναψε ἀμέσως μίαν λάμπα.

«Τί ἀπογίνηκε ἡ ζάχαρη ;» τὴν ἐρώτησε μὲ χαμηλὴ φωνή.

«Εἶνε φυλαμένη», τοῦ ἀποκρίθηκε καθίζοντας ἀπέναντί του.

«Τὰ πράματα ἡσυχάσανε· ἀπόψε θάρθουμε νὰ τὴν πάρουμε· ἐξὸν ἂ θὰ τήνε βαστάξεις ἢ ἀφεντιά σου.»

«Μπᾶ, μπᾶ, παιδί μου! Μιά δυὸ λίτρες μοναχὰ νὰ μοῦ δώσετε γιατί σᾶς ἐγλύτωσα. Ἡ ἀρχὴ δὲν παίζει. Μπᾶ, μπᾶ, μπᾶ...Καὶ πάλε, ἂν ἐοῦμφερνε· εἶδὲ σᾶς τὴ βγάζω στὴν πόρτα καὶ τήνε παίρνετε. Πόσο τὴν πουλεῖτε;»

«Μισὸ φράγκο.»

«Μπᾶ, μπᾶ! πάρτε τήνε! μισὸ φράγκο πουλιέται ἐλεύτερα σ' ἔλα τὰ μαγαζιά τὸ ἐξοχὴς, κ' ἔρχονται κάθε στιγμὴ φορτωμένα τ' ἀμάξια ἀπ' ὄξω· τρεῖς δεκάρες εἶναι πλερωμένη.»

«Οὔτε ὁ ναῦλος τοῦ καϊκιῦ. Γι' ἀγάπη σου ἂς εἶνε σαράντα πέντε. Δὲ μοῦ πρέπει νὰ βγάλω κ' ἐγὼ δύο τάλλαρα; Ἢ τὴν πάρω στὴ χώρα, θὰ τὴν πουλήσω λίγη-λίγη στ' ἀρχοντικά, ἐκεῖ πού γνωρίζω θὰ κινυνέψω, θὰ κοπιᾶσω, μπορεῖ καὶ νὰ πάθω. Ὡχ! καλὰ πού κάθομαι καὶ πέλαγα γυρεύω. «Ὁχι, δὲν τὴν παίρνω.»

«Ἄς εἶναι στὰ σαράντα· βγάζουμε τὰ ἔξοδα.»

«Πόση εἶναι;»

«Πενήντα ὀκάδες, πάει νὰ πει λίτρες ἑκατὸν πενήντα πέντε· τὸ ὄλο ἐξήντα δύο φράγκα.»

«Ἔτσι τὴν ἔξιασιν καὶ γώ.» Καὶ λέγοντας ἔτσι ἐσηκώθηκε, ἀνοιξε στὴν ἄκρη τῆς κάμαρας ἕνα συρτάρι τοῦ κομοῦ τῆς, καὶ τοῦφερε τὸ χρῆμα.

«Μὲ διάφορο» τῆς εἶπε παίρνοντας τὰ χαρτονομίσματα.

Κ' εἶπειτα ἀπὸ μία στιγμὴ ἐπρόσθεσε σκεφτικός: «Θὰ σοῦ προσφέρω καὶ μίαν ἄλλη κουβέντα.»

«Μάννα», εἶπε ἡ Ρήνη ἐρχόμενη ἀπὸ τὸ μαγειριό, «νὰ πᾶς νὰ φέρῃς λάδι.»

«Νὰ φύγη πρώτα ὁ ξένος ὁ ἄθρωπος· δὲν ἐμπήκε ἡ ὄρα στὸ σακί.»

Ἡ Ρήνη δὲν ἀποκρίθηκε, ἀλλ' ἐστάθηκε ὀρθὴ στὴν πόρτα γιὰ ν' ἀκούῃ τί ἔλεγαν: καὶ ὁ Ἄντρεας τότες ἀκούμπησε σοβαρὰ τοὺς ἀγκῶνές του στὸ τραπέζι καὶ χαμηλόφωνα ξανάρχισε πάλι:

«Οἱ δουλειές, σιόρα Ἐπιστήμη, μοῦ πῆγανε ζαβὰ. Ὁ πατέρας μου ὁ κακομοίρης μοῦ ἄφηκε χρέγια ἀπλέρωτα· ἐβάλαμε κι ἄλλα τώρα πού παντρέψαμε τὴν ἀδερφή μας· τὸ σπίτι μας εἶναι ὑποθηκισμένο, καὶ τὰ ἀδέρφια οὔτε μοῦ γράφουν ἀπὸ τὴν ξενιτιά· ὡς φανεῖ, δὲ θέλουν νὰ ξέρουνε. Καὶ πρέπει ἔτσι ἐγὼ μοναχός μου νὰ δουλέψω γιὰ νὰ κερδίσω κάτι. Θέλω νὰ πάω στὴ Στεργὰ, νὰ φέρω καμπόσα κεφάλια βῆια λαθραία· μόνε μοῦ λείπουνε καμπόσο λιανὰ. Ἡ ἀφεντιά σου ξέρω πὼς ἔχεις, δόξοσοθές! μὲ τὸν τόκο σου πάντα μοῦ δίνεις ἑκατὸ τάλλαρα γιὰ λίγες μέρες;»

«Μπᾶ, μπᾶ, μπᾶ! παιδί μου, καὶ τᾶχω ἢ καυμένη! Ποῦ νὰ τᾶθρω· οὔτε τὰ μισὰ, τίποτε πὲς· μ' αὐτὰ πού σοῦδωκα ἔμεινα ἐπὶ ξύλου· κι ἂν δὲν πουλήσω τὴ ζάχαρη, δὲν ντύνω τὰ παιδιὰ μου. Τόνε ξέρεις τὸ νοικοκύρη μου εἶναι χαλαστής.»

«Ἄφρηστα αὐτὰ, σιόρα Ἐπιστήμη μου, εἶναι πρόφασες.»

«Καὶ πάλε... Μὰ ὁ ἐνωματάρχης εἶδες πὼς σᾶς κυνηγάει. Ἄναψε, Ρήνη μου, τὴν ἄλλη τὴ λάμπα, εἶναι σκοτάδι, Ἄδης ἐδῶ μέσα. Ἄ σᾶς πιάσει μὲ τὰ βῆια; πᾶνε τὰ τάλλαρα. Ποῦ νὰ τὰ βγάλετε καὶ νὰ μὴ σᾶς δεῖ καὶ τὸ ξέρετε τραμποῦκο αὐτὸς δὲ δέχεται. Δὲν ἔχω παιδί μου, δὲν ἔχω.»

«Ἄκου ἐδῶ, σιόρα Ἐπιστήμη μου», τῆς ἀπάντησε ἀκόμα πλιὸ σιγαλὰ σὰ γιὰ νὰ μὴ τὸν ἀκούσει κανένας καὶ κουνώντας ρυθμικὰ τὸ ζερβὶ τοῦ χέρι καὶ τὸ κεφάλι «ἐὼ τοῖ δουλειές μου τοῖ θέλω σάϊκες! Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ πού μᾶς ἐσυνέβηκε, ἐπῆρα τὸ Ἄθάλιας καὶ τὸ εἶπα: «νὰ βγάλετε αὐτὸ τὸ νωματάρχη ἀπὸ δῶ, δὲ βοηθᾶει τὸ κόμμα. Μοῦπε νὰ γράφει τ' ἀντρός τῆς στὴν Ἀθήνα. Ἰοίκαμε νὰ πᾶει, εἶπα, νᾶρθεῖ τὸ γράμμα ἀπὸκεῖ θέλωμε καιρὸ καὶ χασομέρια. Τὸ εἶπα: «τελεγράφημε.» Κ' ἔτσι ἐπήγαμε μαζὶ στὸ τελεγραφεῖο, καὶ τελεγράφησε τ' ἀντρός τῆς τοῦ ὑπουργοῦ, καὶ τοῦρθε ἀμέσως ἡ μεταίθεση. Τώρα ἔφυγε ἀπὸ τὸ Μαοῦκι ὁ νωματάρχης, καὶ γιὰ μέρες δὲ θάναι ἐδῶ ψυχὴ. Ἡ δουλειὰ εἶναι καλὴ. Ὅ,τι ἀσφάλεια θέλεις σοῦ βάζω.»

Ἡ Ρήνη ἔφερε τὴ λάμπα, τὴν ἀπῆθωσε στὸ τραπέζι κ' ἐσταμάτησε γιὰ ν' ἀκούσει καὶ κείνη. Ἡ σιόρα Ἐπιστήμη ἔμεινε ὕμω; σκεφτικὴ. — «Μὴ σκιάζεσαι» τῆς ξανάπε.

«Καλὰ τὰ καταφέρατε» τοῦπε στὸ τέλος. Μά...»

«Αὐτὸς τα μητέρα, δὲ θὰ τὰ χάσεις;» εἶπε ἡ Ρήνη γλυκὰ γλυκὰ «ἐσὺ κάνεις δουλειές μ' ἄλλους καὶ μ' ἄλλους καὶ ἀπὸ τὸν Ἄντρεα νὰ φοβᾶσαι;»

«Ἡ ἀφεντιά σου νὰ πᾶς νὰ τηγανίσεις καὶ νὰ μὴ μοῦ ἀνακατόνεσαι σ' ἔλα, σὴν τὸ πετροσέλινο.»

Ὁ Ἄντρεας ἐσήκωσε τότες τὸ κεφάλι, κι ἀνοιξε ὅσο μποροῦσε τὰ μάτια του. Πρῶτὴ φορὰ τὴν ἐδῆλεπε τὴ Ρήνη, γυναῖκα καμωμένη. Τὴν ἐλογάζαζε πάντα κοπέλλα μικρὴ, κι ὡς τὰ τότες δὲν τὴν εἶχε προσέξει. Αὐτὴ τοῦ χαμογέλασε, καὶ μία φωνὴ ἀπὸ μέσα του χωρὶς νὰ τὸ θέλει τοῦπε: «Καλὰ θάταν.» Κ' ἔχαμογέλασε καὶ κείνος. Πρῶτα ἐκατέδασε τὸ βλέφαρο κ' ἔπειτα τὸ ἐξανασήκωσε πάλι, καὶ τὴν εἶδε πού ἔχαμογελοῦσε ἀκόμα δροσερὴ, δροσερὴ, μὲ τὸ καθάριο καὶ τίμιο βλέμμα, παρόμοια σ' ἕνα κρῖνου μπουμπούκι πού προσμένει μόνον τὴν ἀχτίδα τοῦ ἡλίου γιὰ νὰ ἀνοίξει κατὰλευκο καὶ μοσκοβολισμένο: Καὶ ὡς τόσο ἀπαντώντας τὴν ἀθέλητη ἰδέα του ἐρώτησε σκεφτικῶς τὸν ἑαυτὸ του: «Τί, τί θάταν καλὰ...»

Κ' ἐκείνην τὴ στιγμὴ ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη τοῦλεγε:

«Μὲ σὺβδλαιο ὕμω; νοδαρικό, εἶδὲ μὴ τίποτα.»

«Βέβαια, βέβαια» ἀπολογιζήθηκε «ἀμὴ τί στὰ ψέματα;»

Καὶ ξακολουθώντας τὸ στοχασμὸ του, ἐνῶ τοῦ ἐκάστηκε πὼς ἡ Ρήνη τὸν ἐθάρρανε: — «Δὲ γτάνει» ἔλεγε μέσα του «πὼς τὸ σπίτι ἐξέπεσε τόσο; Ὁ πατέρας εἶχε ἀθρώπους στὸ καίμι καὶ ἐδούλευαν ἐκεῖνοι, κι αὐτὸς κοιμότουνε ἡσυχὰ σπῖτι του, καὶ ἐκέρδιζε ὅσο ἤθελε· καὶ τώρα ἀντὶς δουλεύουμε σὶ ἴδιοι κυνηγημένοι, καὶ δὲ βγάνουμε παρὰ ἕνα ψωμί φαρμακωμένο καὶ κείνο. Τί θὰ τὴν κάμεις; Τί θὰ τὴν κάμεις; Θέλεις νὰ ξεπέσεις ἀκόμα κι ἀκόμα

νά συμπεθερέψεις μ' ανθρώπους τόσο πρόστυχους ;»
Κι ως τόσο ή νειότη της Ρήνης εΐταν σιμά του, κι
ἀχιδοδουλοῦσε φαίνεται, γιατί τήν ἐγκρικοῦσε σιμά
του ὡς καί χωρίς νά τήν κοιτάζει, καί ἐφανταζόταν
ἀθέλητα πῶς ἐπαιρνε ή νέα τήν πνοή της καί ἀνε-
δοκατέδαινε τὸ παρθενικό της στήθι, καί πῶς ἔχτυ-
ποῦσε ή καρδιά της κάτω ἀπὸ τὸ μαρμαρένιο της
τὸν κόρφο, καί ἀθέλητα πάλι ἐσήκωσε τὸ βλέμμα,
καί τοῦ κάσθηκε αὐτὴν τὴ στιγμή ὠμορφότερη
ἀκόμα κ' ἐκατάλαβε πῶς τὸ καθάριο της τὸ μάτι
τὸν ἐμάγευε.

«Λαίπν τὰ δέκα δώδεκα» ἔακολουθοῦσε ή κυρὰ
Ἐπιστήμη.

«Τῶπαμε» τῆς ἀποκρίθηκε χαμογελῶντας.

Τώρα καί ή Ρήνη ἐγελοῦσε φχαριστημένη, σὰ
νᾶθελε νά πεταχτεῖ στήν πλατεία ἀγκαλιά του καί νά
χαιρεῖ μαζί του τὴ χαρὰ πού τοῦ προξενούσε. Κι αὐτὴ
ή ἰδέα τῆς κεντοῦσε τὴν περιέργεια καί τῆς ἀναφτε
τὸ βλέμμα σὰ νᾶταν κ' ἐκεῖνη μαγεμένη ἀπὸ τὴν
παρουσία του. Κι ὁ στοχασμός του, αὐτόματα πάλι,
τοῦπε : «Ποῖς ξέρει; Μὰ πῶς ;» ἔδωκε ὁ ἴδιος ἀπό-
κριση «καί μὲ ποιὸν τρόπο ; Ὡ ἀν εἶχε τοῦλάχιστο
λίγα χρηματάκια καί ἀν μπορούσε μ' αὐτὰ νά
διορθώσει τίς δουλειές του καί νά βγεῖ ἀσπρο-
πρόσωπος στὸν κόσμο ! Μὰ τί θᾶδινε ή καλὴ κυρὰ
Ἐπιστήμη ; Βέβαια ὅσο μπορούσε λιγώτερα γιὰ νά
της μείνει κάτι γιὰ τὰ γεράματά της· εἶχε κι ἄλλα
παιδιά κ' ἔπρεπε νά διορίσει κάθε κοπελλός της ξε-
χωριστὸ τὸ προικὸ θᾶδινε λίγα. Καί ή παντρεία
εἶταν γιὰ τὸν Ἄντρέα ή στερνὴ του ἐλπίδα. Καί
πάλι ἔμως ή καρδιά του τοῦλεγε πῶς ἀλλοῦ δὲ θὰ
ἔρρικόταν βέβαια παρόμοιο μπουμπούκι πού νά
ἐπρόδινε μόνο τὴν ἀχτίδα τῆς ἀγάπης γιὰ νά
ἀνιχνεῖ κατ'ἀλευκο καί μοσχοβολημένο. Κι ὡς
τόσο ή κυρὰ Ἐπιστήμη ἀκολουθοῦσε νά παζαριάζει :
— «Πᾶει νά πει νά σοῦ δώσω ὀγδοήντα καί νά μοῦ
φέρεις ἑκατὸ ὀπίσω ;»

«Ναι» τῆς ἀποκρίθηκε «τῶπαμε» κ' ἐσηκώθηκε
νά φύγει. Ἄπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἔμως ὁ Ἄντρέας
ἐκοίταζε μ' ἄλλο βλέμμα τὴ θυγατέρα της, κι ὅταν
τὴν ἀντάμωνε τὴν ἐχαιρετοῦσε χαρούμενος.

(Ἀκολουθεῖ)

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ANGELLIER

Ἦσοιοι φευγάτοι, ἀγύριστοι, φαντάσματα βουβά,
Ψιθυρισμοὶ σβυσμένοι,
Μένει ἀπὸ σᾶς μιὰ θύμηση, μόνον αὐτὴ πού μὲ τραβᾷ
Σὲ σᾶς καί πού μὲ δένει.

Ἄλλοίμονο! σᾶς κυνηγῶ κιδοῦν βαθεῖα εἶναι ή σιωπὴ
Λέω μήπως καί σᾶς φτάσω,
Τὸ μήνημά σας μάταια κάποτε ἐλπίζω νά μοῦ πεῖ,
Τὸ πέλαγο ή τὸ δᾶσο.

Στὴ φύση ἀν παίρνουν τοῦρανοῦ τὰ νοήματα, τὴ χάρι
Τῶν πρώτων σας σχημάτων,
Ἔρχεται εὐθὺς τὸ σύννεφο καί κρύβει τὸ φεγγάρι,
Πλάστη τῶν ὄραμάτων.

Ἀκόμα κι ἀν ἀφτιαζομαι κάποτε σὲ ἵπυλον ἀχό,
Κι ἀκίνητος προσμένω,
Βλέπω πού τᾶπονύχτερο πούλι διαβαίνει μοναχὸ
Καί παραστρατισμένο.

Διαβάζω μέσα στὰ ἱερὰ βιβλία τοῦ πόνου, γιὰ νά βρῶ
Τί τάχατε μοῦ λείπει,
Καί βρῶσκω τὴν παρηγοριὰ πῶς δὲ μποροῦ νά τὴ χαρῶ
Μήτε στήν τόση λύπη...

Δίψα πῶς σ' ἔπινα ἄλλοτε, τῆς θλίψης ἀρωματικό,
Στὸ θάνατο μιᾶς δύσης !
Καί σὲ πῶς σὲ γεύομουν, κημῆ, σὲ δεῖπνο μυστικό,
Πρὶν νύχτα ἐσὺ μᾶφίσεις !

Τώρα τὰ δῶρα τῆς αὐγῆς, λουλούδια τοῦκαλοῦ καιροῦ,
Δὲν κλίνω πιά στὸ στίχο,
Λειχήνες μοιάζουν σκοτεινές, στὴ γύμνια ἀπάνω ἐνός
[σταυροῦ,
Σύρριζα σ' ἕναν τοῖχο.

Ἐρωτικά γητέματα, σιωπές, ὦ λόγια σιγανά,
Πίστες τυφλές, θρησκείες !
Κανένας γιορτασμός ποτέ, καμμιάν ἱερουργία ξανά,
Σ' ὦρες κρυφές καί θεῖες...

Συντρόφοι ἔσεῖς τῆς νιότης μου, τραγουδιστάδες δη-
[μουργοί,

Μονάχα μὲ τὸν πόθο,
Πόσο μακριὰ μου ἀπὸ καιρὸ καί πόσο ἀπὸ θεῶν ὀργῆ,
Τώρα βαθεῖα σᾶς νοιῶθω !

Δὲν εἶναι τὸ αἷμα, ἀλλοίμονο !, πού θὰ χυθεῖ, νά
[βγεῖ λαμπρός,

Ὁ ἀνθὸς πού θὰ θαμάσεις,
Κι ὁ παφλασμός τοῦ ποταμοῦ σὲ φέρνει ἀνάρπα-
[στον, ὀμπρός
Στὸ μάγεμα τῆς πλάσης.

Ὡ! πῶς τὸ φῶς καί μιὰ σταλιά δροσιᾶς, πῶς κάνει
[νά θροεῖ

Καί τὸ κλαδὶ τὸ μαθρο !
Καί πῶς ἐγὼ χωρίς καμμιά ἀνταπόκριση μὲ τὴ ζωὴ
Γύρευα χάρι ναῦρω !

Τοῦ κάκου ταξιδέφτηκα σὲ ξένα καί σ' ἀλαργινά,
Πλανητικὰ κατόπι,
Σὰν μέσα σ' ὄνειρο κακό, περάσανε, σὰ σὲ βραχνᾶ,
Χαρὲς ματιῶν καί ἀνθρώποι !

Ὅμως σὰν κάτι ἀλλοιώτικο νᾶχε ἡ ψυχὴ μου πάρει,
Καὶ νᾶειδε ὁ λογισμὸς μου,
Κρατῶ ἀπὸ τότε ἓνα γυιλό, κ' ἓνα βουνίσιο χνάρι,
Ἐγνάντια ὅλου τοῦ κόσμου.

Κἔνῳ τοὺς ἥσκιους κυνηγῶ, κάποιος φλογέρας ὀχμῶς,
Στ' ἀφτιά μου πάντα φτάνει,
Καὶ μιὰ βαρκούλα μὲκαλεῖ, τριδιπλος τῶρα σπαραγμῶς,
Σὲ ἀθώρητο λιμάνι....

Παρίσι, Μᾶης 1912

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. ΠΑΛΛΗ

* * * * 22 Ἰουλίου 1912

Κύριε Πάλλη,

Εἶναι κάμποσος καιρὸς ποὺ διάβασα δανεικὰ ἀπὸ ἓνα φίλο μου, λίγη μετάφραση τῆς Ἰλιάδας.

Ἀὐτὸ εἶμαι ἀρμόδιος ἐγὼ οὔτε ἔχω τίς γνώσεις ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ κρίνω μιὰ τέτοια ἐργασία, ποὺ χρειάζεται τόσα καὶ τόσα πράγματα ποὺ δὲν τᾶχει ὁ καθένας γιὰ νὰ στρωθεῖ καὶ τὴν καταπιᾶσθαι. Μὲ τὰ λίγα ἔμως ποὺ ξέρω καὶ συγκρίνοντας ἀφτὴ τὴν μετάφραση ἔχι μὲ ὄσες μᾶς σερβίραν οἱ δασκάλοι γιὰ βοηθήματα, ἀλλὰ μὲ μιὰ καλὴ καὶ τεχνικὴ πάνσοφη μετάφραση Γαλλικὴ ποὺ ἔχω, βάζοντάς τη δίπλα δίπλα μὲ τὸ πρωτότυπο ποὺ δὲν φεύγει οὔτε γράμμα μῆτε στὴν ἔκφραση, μῆτε στὴ δύναμη, μῆτε στὴν ζωγραφιά, τὴ βρίσκω ἀληθινὸ καθρέφτη τοῦ πρωτότυπου, καὶ σᾶς συγχαίρομαι καὶ σᾶς θαυμάζω.

Κύριε Πάλλη, μιὰ ποὺ ὁ Θεὸς μαζὺ μὲ ὄσα ἀκοῦμε ποὺ ἔχεις ἀγαθὰ, σὲ προίκισε καὶ μὲ αὐτὸ ποὺ βλέπομε εἶλοι, μὲ τὸν σπάνιο ἀφτὸ πατριωτισμὸ, φιλεργία καὶ κουράγιο, τράβα μπρὸς γιὰ τὸ μεγάλο καὶ ἱερὸ σκοπὸ ποὺ ἔβαλες μὲς στὸ φωτισμένο μυαλό σου, μὴ δίνεις καμμιά προσοχὴ σὲ ὄσα οἱ πατριδοκάπηλοι προγονοκάπηλοι καὶ γραμματοκάπηλοι σοῦ γογγύζουν, τράβα ἴσα μπρὸς καὶ ἀπὸ μᾶς μὴ περιμένεις σπολάτη νᾶκούσεις — αὐτὸ θᾶρθαι καιρὸς ποὺ θὰ τᾶκούσει ἡ μεγάλη ψυχὴ σου ἀπὸ μακριά.

Στὸ «Νουμᾶ» εἶδα πῶς στέλνετε χάρισμα τὴ Φυσικὴ τοῦ κ. Π. Βλασταῦ. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ τὴ στείλετε καὶ ξεθαρρῶντας ἀπὸ αὐτὸ θὰ σὲ παρακαλέσω παρὰπολὺ κ. Πάλλη νὰ μοῦ στείλετε καὶ τὴν Ἰλιάδα σας ποὺ χρόνια τὴν ὄνειρεύομαι, γιὰτὶ καθὼς ξέρετε στὰ δικὰ μας βιβλιοπωλεῖα δὲν βρίσκονται, οὔτε ἀλλοῦ ξέρω ποῦ νὰ γυρέψω.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ἀφτὴ σᾶς στέλνω μαζὺ μὲ τίς ἐφαριστησῆς μου καὶ τοὺς ἐγκάρδιους χαριετισμοὺς ποῦ σοῦ πρέπουν.

Μὲ σεβασμὸ

* * * * *

* * * * 22 Ἰουλίου 1912

Σεβαστὲ μου Κύριε Πάλλη,

Λίβεροπουλ

Τὰ ἔξοχα βιβλία σας, ποῦ εἶχατε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ στείλετε ἀπὸ καιρὸ, ἤρθανε στὸ γραφεῖο, ἀλλὰ ταξιδεύοντα; γιὰ λόγους ὑγείας, μόνο τὴν περασμένη βδομάδα γύρισα καὶ τὰ βρήκα καὶ τὰ καταχάρηκα.

* Τὴν Ἰλιάδα σας τὴν εἶχα διαβάσει πρὸ χρόνια, στὴν πρώτη ἐκδοση ποὺ εἶχατε καὶ τότε τὴν καλωσύνη νὰ μὲ τὴ στείλετε στὴν * * * *. Μὰ τώρα σὰν τὴν ξαναδιάβασα καινούργως ὠμορφιαῖς τῆς βρήκα — τώρα μάλιστα μὲ τὴν καινούργια φορεσιά της τὴν τόσο διαλεχτὴ καὶ ταιριαστὴ στῆς ἐσωτερικαῖς της χάρες· τὸ ἴδιο ξαναχάρηκα καὶ γιὰ τὴ Γραφή.

* Ἡ ἔθνικὴ δουλιὰ σας, Κύριε Πάλλη, πιστέψατέ με, χαμένη δὲν πάει· ἂν τώρα τὸ ἔθνος μᾶς δὲν ξεστραβώθηκε ἀκόμη τέλεια γιὰ νὰ τῆνε δεῖ καὶ τὴν ἐχτιμήσει, θάρθει ἔμως μέρα, καὶ τὴν ἐλπίζω γρήγορη, ποὺ μὲ δλοκάθαρη πιὰ ματιὰ θὰ ἴδει τὸ ἔργο σας καὶ θὰ τὸ ἐχτιμήσει καθὼς τοῦ πρέπει καὶ θὰ τὸ χαρεῖ, γιὰτὶ αὐτὸ τὸ ἔργο σας θὰ εἶναι καὶ δικό του, καταδικό του.

Μὲ σεβασμὸ ἄπειρο

* * * * *

* * *, 15—7—1912

Ἀξιότιμε κ. Α. Πάλλη,

..... Ἡ ἰδέα τοῦ δημοτικισμοῦ σιγὰ σιγὰ κὶ ἀσυναίσθητα καταχτᾶται ἔδαφος. Μὲ ξαφνίζου, σᾶς βεβαιῶ, καὶ μὲ συγκινουῖν μαζὶ κατὶ δειλῆς ξεμυστήρευες κάπιωνε δασκάλων (αὐτὸ ἔχει νὰ κάνει πολὺ). Σπίθες ζωηρῆς χωμένες κάτω ἀπὸ τὴ σιάχτη δὲ θάργησουν νὰ σμιξουν σὲ κόκκινη «πλάστρα» φωτιά. Σκάλισμα μονάχα χρειάζεται, σκάλισμα ! Ξέρετε τί μπορεῖ νὰ γένει ἐδῶ καὶ στὴν Ἄνατολή μέσα ; Σὲ κάθε δυστυχισμένη κοινότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ ποῦ ἡ πνευματικὴ ζωὴ της — ἀλλοίμονο — διευτύνεται κ' ἐξαρτιέται κὶ ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὸν κάθε ἀποθλακωμένο ἀντιπρόσωπο τοῦ κάθε ὑποκριτῆ ψεύ-

τη κι όπισθοδρομικού Δεσπότη, οι δημοτικιστές όσο κι αν είναι σπάνιοι κι άραιοί, δεν άπολείπουνε. Στο Άέντινι λόγου χάρη, μίαν άπό τις σπουδαιότερες κοινότητες της Άνατολής, πέρσο μόλις είταν 6—7 δημοτικιστές. Έφ'έτος μ'ας μνησούνε πώς γενήκανε είκοσι μ' έλπίδες ναύτησούνε, και γι' αυτό τό θέλησαν ή «Χεστής» νά γένει και δικό τους όργανο. Άίγο άκόμα, μ'ά κάτι γίνεται και στίς περισσότερες άλλες κοινότητες. Νά ξέρατε μι'ά έφημερίδα καθημερινή στη δημοτική τί μπορούσε νά κάνει! Θάδινε την πιό γρητή και την πιό θριαμβική σπρωξιά στο ζήτημα. Φαντάζεστε τί θα πει νά διαβάξει ό κόσμος τά τηλεγραφήματά του και τίς ειδησές του στη γλώσσα πού μιλεί; Φαντάζεστε τό δουλευτή, τόν άμπελά, τό χωρικό τέλος πάντων, πού ξέρει δυό γράμματα, νά διαβάξει την έφημερίδα και νά την καταλαβαίνει; Όλος αυτός ό κόσμος τότε θα συναιστανται μόνος του την ώφέλεια και θα σταθει άδύνατο νά ξεγελαστεί πιά με χιλιάδες δασκαλέματα με χιλιάδες σκιαχτρα τών καθαρευουσιάνων. Θα τινάξει τό σεδασμό τόν άκατανόητο πού θρέφει τη μούμια αυτή και θα νιώσει πώς οι λέξεις οι σφανταχτερές: έίλιος, θρησκεία, πρόγονοι, άρχαία εύκλεια κτλ. είναι μονάχα λέξεις.

Μ'ά στο προκείμενο γιατί τό προοίμιό μου θα σ'ας εκούρασε πολύ. Έμεις γιά την ώρα την έκδοση περιοδικού μαλλιάρου στη Σμύρνη δεν τόχουμε λίγο. Την έκδοση θα τη βαστάξουμε συνατοί μας γιατί άπό τίς λίγες συντρομές δεν έχουμε νά περιμένουμε μεγάλα πράματα. Ζητούμε χέρι βοήθειας κι άπό σ'ας. Ζητούμε τη συνεργασία σας. Άν έχετε και την καλωσύνη νά μ'ας στείλετε τά βιβλία σας, τούτα θα γένουν ή πρώτη μ'άζα γιά τη βιβλιοθήκη μας. Πιστεύουμε πώς σ'άν ευγενικός κι άκούραστος πρωταγωνιστής της Ίδέας πού είστε πρόθυμα θάκούσετε τη φωνή μας και θα μ'ας συντρέξετε όπως μπορείτετε.

Έμεις σ'ας ευχαριστούμε άπό τώρα θεομά

*****

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

“ΦΡΥΝΗ,”

Κωμωδία σε μι'ά πράξη του κ. ΙΩΑΝ. ΠΟΛΕΜΗ

Ό Πραξιτέλης θέλοντας νά χάριση δώρο της αγάπης του στην έταίρα Φρύνη, πού μαγεμένος άπό την όμορφιά της ξαναδρίσκει στο κορμί και

στην ειδή της τά θεϊκά κάλλη της Άφροδίτης, την παρακαλεί μέσα άπό τό πλούσιο άργαστήρι του νά διαλέξη και νά πάρη όποιο άπό τά έργα του της τραβά την άρεσιά. Η Φρύνη δεν μπορεί ν' άποφασίση σε τέτοιο διάλεγμα, και στοχάζεται νά βρη τό καλήτερο άπ' αυτά παίζοντας ένα παιχνίδι του ξακουσμένου μαρμαροτέχνη. Τον κ'ράζει στο σπίτι της κ' εκεί πονηρεμένα κάνει νά μάθη ό καλλιτέχνης πώς τάχατες τ' άργαστήρι του έπιασε φωτιά. Ό Πραξιτέλης χαμένος σε μι'ά τέτοια ειδηση φωνάζει και δέεται νά του προφτάξουνε τά πιό αγαπημένα του έργα κι άπάνου άπ' όλα τό μαρμάρινο άριστούργημά του τόν «Έρωτα». Η Φρύνη γελά στον τρόμο του, του φανερώνει την πονηριά της και του ζητά, διαλεγμένο άπό τόν ίδιο δώρο, αυτόνε τόν «Έρωτα».

Ό μύθος όπως μ'ας είναι γνωστός άπό τά σχολιανά «έγχειρίδια», χωρίς καμιά παραλλαγή, μ'ας παρουσιάστηκε άπό τόν ποιητή στη σκηνή του θεάτρου της «Κυβέλης». Έξόν άπό τά πρόσωπα του Πραξιτέλη και της Φρύνης, ζουγραφισμένα άψυχα και άτονα άπό τη θεατρική μεριά, χρειαστήκανε άκόμα μι'ά δούλα της Φρύνης με σκοπό νά γιομίση μερικές άδειες σκηνές, κ' ένας γέρος ξεμυαλισμένος άπό τη γοητεία της άρχαίας έταίρας, πού με την ύπόσκεση ενός φιλιού, δέχεται νά φέρη στον Πραξιτέλη τό ψεύτικο μαντάτο της πυρκαγιάς. Έτσι τό θεατρικό πλέξιμο της ύπόθεσης με μι'αν αγαθή άπλότητα καταστρώθηκε σε στίχους δεκαπεντασύλλαβους με καμπανιστή κι άψευγάδιαστη ρίμα, κ' έκαμε τό κοινό μας νά χεροκροτήση με χίλιους ένθουσιασμούς τόν ποιητή.

Όμως άπό τό έργο έλειπε τό διαφέρο και τό βαθι άίσθημα πού χαρακτηρίζει τά έργα της φαντασίας, άκόμα και τά πιό μέτρια. Ένας μύθος πού ξετυλίγεται άπάνου στη σκηνή μαθηματικά ίσους κι άλύγιστος τέλεια άπό τίς χάρες της δημιουργικής πνοής, άπό τίς μυρωμένες αύρες πού ξαπολν'ά τό έσωτερικό πλούτος του τεχνίτη, μπορεί νά συνταιριαζεται αξιόλογα με τη λιτή απ'ίτηση τών ανθρώπων της σημερινής κοινωνίας μας, άμοιρων και άμαθων άπό σοβαρότερη σκηνική τέχνη, μ'ά γιά όσους ζητούν την πρόοδο πού πρέπει νά χαράξη, τό βήμα πρ'ός τό έμπρός πού φέρνει πάντα την έλπίδα, επιτυχίες τέτοιες σ'άν του κ. Πολέμη γεννούν μερικές σκέψεις π'άνου στο φαινόμενο της προσοχής του κοινού πρ'ός ένα ποιητή.

Τό κοινό πού τιμ'ά τά έργα του συγγραφέα της «Φρύνης», δεν είναι ό κόσμος ό πολής, της λαϊκής τάξης, πού όσο κι ά βρίσκεται σε άπελπιστική κατάσταση άπό τη μεριά της πνευματικής μόρφωσης,

πάντα κρύβει μέσα του κάποια αγνότητα που θα είτανε χροιάφι αληθινό, αν κανείς είχε τη δύναμη και την έρεξη της δουλειάς να του τη φανερώσει και συνειδητή να του την κάμη ρυθμίζοντάς της το πότισμα καθάριου νερού από τις πιο κρουσταλλένες πηγές. Ο κύκλος του κ. Πολέμη πρέπει να ζητηθῆ στη λεγόμενη αναπτυγμένη τάξη, που χρέος θεωρεί πλάι στο γαλλικό ρομάντζο της τρεχούμενης φιλολογικής βιομηχανίας, ν' αναπτύξῃ την κούραση και σε κάτι έλληνικό, και μάλιστα σε στίχο άρμονικό και με πλούσια ρίμα ταιριασμένο σαν το στίχο του ποιητή των «Αλάδαστρων» και του «Παλιού βιολιού».

Όμως όποιος έχει ιδέα της άψηλης και αληθινής ποιήσης, που κλείνει το συμμαζωμένο βάθος στη μορφή και στην ουσία, πώς θα μπορέσει να ύπερέρη τον πλατή, τον ψεύτικα άρμονικό για την αναδαθιά του και για την άλυγισιά του, και για την πρόστυχη προσπάθεια μιας χιλιοπατημένης ώραιομανίας που δέν έχει τίποτα το άγνό, το ίσια από τη φύση και την έμπνεψη φερμένο, στίχο του κ. Πολέμη, γραμμένο πάντα θάλεγε κανείς με την παραγγελία κάποιας όρμης που στέκει έξω από τα σύνορα της: «έρης μανίας;»

Έτσι βλέπουμε πώς όλοι οί «έχεφρονοῦ»τες» καλοκάγαθοί μας Άθηνάιοι, γραμματισμένοι και μορφωμένοι όσο τους επιτρέπουν τὰ φῶτα της σπουδαίας μας δημοσιογραφίας, την ώρα που καταριοῦνται τους άκατανόητους μαλλιάρους και τις τρέλλες «αυτῶν τῶν ανθρώπων», άμέσως άμέσως έρχονται να εξαίρεσουν τὰ έργα του κ. Πολέμη, όσο κι αν μέσα σ' αυτά βρίσκονται οί ίδιες φοβερές και τρομερές λέξεις (*) που άπαντιοῦνται και στα έργα άλλων ποιητῶν από τους αναθεματισμένους της κοινωνίας μας.

Αυτό δείχνει θεοφάνερα πώς δέν είναι ή δημοτική γλώσσα που φέρνει την άποκρουστικότητα, μά είναι μονάχα ή άνημποριά στο να νοιώσουν εκείνο που στέκεται πολύ άψηλότερα από τη νόηση και την μόρσσή τους. Η Τέχνη που είναι βαθιά σαν τη Φύση στο αληθινό της νόημα τους στέκεται μυστήριο. Έτσι εκεί που ένας χαίρεται και θαμάζει ένα πολύχρωμο μικροπραματάκι που γυαλίζει και λάμπει, μένει άνίδεος κι αδιάφορος σ' όλη του τη ζωή μπροστά σ' ένα δέντρο άψηλόκορφο και λεδέν-

(*) Πολλοί δέν κατάλαβαν άκόμα πώς το γλωσσικό δέ είναι ζήτημα για λέξεις μά για τύπους γραμματικούς σύμφωνα με τη ζωντανή λαλιά του λαού μας, όπως σοφά τό παρατήρησε από τόν καιρό του «Ταξιδιστῆ» δ Ψυχάρης. Όσοι χτυποῦνε τή γλωσσική μεταρρύθμιση μ' άλλη βάση στα χαμένα συζητοῦνε.

τικο που ή όμορφιά της φυλλωσιᾶς και του κορμιού του δίνει την πιο δυνατή καλλιτεχνική συγκίνηση σ' ένα μάτι αίσταντικό.

Ο κ. Πολέμη που είναι αληθινά συμπαθητικός ως άτομο, δέν μόρσσε να συμπαθήσει ή ίδιος τή σύγχρονη φιλολογική πρόοδο τῶν πολιτισμένων λαῶν και μένει στερεά δεμένος στο φιλολογικό είδος της περασμένης γενεᾶς, εκεί που άλλοι ίσιοί του, αν όχι κλητέροι του, όπως δ Δροσίνης, κατάλαβαν τί τρέχει και στο μη μπορώντας ν' ακολουθήσουν παράτησαν κάθε μάταιη προσπάθεια, για να σταθεῦνε να κλείσουν τὸ ἔργο τους στην έποχή που τό φανέρωσε και που τό άξίζει.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ (*)

Η ΝΕΡΑΗΔΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ

Ναι γώ τί θέλεις ;

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (είρωνικά)

Σύ είσαι που όρξεις τό βουνό και την κορφή του ;
Σύ είσαι που λές πώς κι ό Άητός εκεί δέ φτάνει ;
Σύ είσαι που πήρες και τό δαχτυλίδι πίσω ; (γελάει).

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (φαρμακομένη)

“Ο,τ’ είπα και τό ξαναλέω.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ

Θενάν τό ιδούμε.

Και πρώτα ξαναγύρνα μας τό δαχτυλίδι.

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (άπελπισμένα)

“Αχ Νύχτα θεοσκοτεινή κι άσβολομένη
σὸ μούσθησε τὰ βρόχια πικροκαταρούσου
τήν άκούω την κατάρα σου στα φυλλοκάρδια.
Κεγὼ σὸ καταργίεμαι τρισκαταραμένη
και τὸν Άβγερινό και τὸν Άποσπερίτη
στα μάτια μου πάντοτε θάχω.

(δίνοντας του Γιανάκη τό δαχτυλίδι)

Νά την Ποίλια.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ(κρατώντας τό δαχτυλίδι στο χέρι του)

Και τόρα παντοδυναμούσα τράβα πάμε.

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (ζουρκομένη)

Σ’ άφίνω για ψηλή κορφή και τιμημένη
σαν την άβγή μπροβαίει ό Γήλιος και δέ μέβρει
νάν τονέ καρτεράω για να με χαιρετήσει
δός του τὰ μάβρα νέφαλα νάν τὰ φορέσει
και μένα ή Νύχτα πές του μούσθησε τὰ βρόχια.
Σάφίνω για ψηλή κορφή και τιμημένη

(*) Κοίταξε αριθ. 480, 481 483, 484 485 και 486.

πού οί πάγοι μὲ τὰ χιόνια μοῦχιταν πιλάτια
καὶ πόδι δὲν τὰ πάτησε μάτι δὲν τὰ εἶδε
τὸ βράδι πού θά γύρει στὸ βασιλεμά του
ὁ Γήλιος μου καὶ δὲ θά βρεῖ τὴ σαστικιά του
τὸ στερνὸ τὸ γλυκὸ φιλί της νὰν τοῦ στείλει
ἄχ! (ξεσπάει: σὲ κλάματα) τιμημένη μου κορφή θά
[κλαίω θά κλαίω.

(Ὁ Γιανάκης τὴν κοιτάζει χαμογελών-
τας. Ἡ Νεράηδα συνερχόμενη).

Πάρε με κερδιστή. Θάρθῶ στὸ φτωχικό σου·
πάρε με καὶ γυναίκα σου πιστὴ θά γένω
μόνε ποτὲς μὴ μοῦ ζητήσεις νὰ μιλήσω
ὅσο κι ἂν κλαίω τὶ θά σοῦ φύγω καὶ στὸ λέω.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (περήφανα)

Ποιὸς σοῦ εἶπε πὼς σὲ θέλω γιὰ τὸ φτωχικό μόν ;
Ποιὸς σοῦ εἶπε πὼς γυναίκα μου θενά σὲ πάρω ;
Κι ἂν ἔχεις τὸν Ἄβγερινὸ κι Ἄποσπερίτη
στὰ δυὸ σου μάτια, λές ποτὲς πὼς θά σάλλῶ
μὲ τὰ μελίγληνα μάτια τῆς σαστικιάς μου ;
Ἔχω κ' ἐγὼ μιὰ ἀγάπη ἀγάπη λιτρεμένη
πού θά στολίσει γλήγορα τ' ἀρχοντικό μου
καὶ θά σταβρόνεται τὸ γέλιο μας καὶ μέσα
μὲ τῶν παιδιῶ μας τὴ φωνὴ καὶ τὰ τραγούδια.
Ἄν εἶσαι σὺ Νεράηδα πιὸ καλὴ εἶναι κείνη !

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (ξίπασμένη)

Καὶ τότες τί μὲ θέλεις ; Πού θέλεις νὰ πάμε ;
Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (δείχνοντας μὲ τὸ χέρι του).
Ἄπάνου στὴν ψηλὴ κορφή τὴν τιμημένη
πού εἶνε στημένα τὰ παλάτια σου μὲ χιόνια
καὶ πόδι δὲν τὰ πάτησε μάτι δὲν τὰ εἶδε
τὶ ἀπὸ παιδάκι ἀποθμῶ νὰν τὰ γνωρίσω.

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (θαρέδοντας λίγο)

Δὲ θά μπορέσεις ν' ἀνεβῆς ἐκεῖ ποτὲς σου.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ

Γιατί ;

Η ΝΕΡΑΗΔΑ

Γιατί ζαλιζονται οἱ ἄθρῳποι ἄπάνου.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ

Κ' ἐγὼ Νεραηδογενημένος εἶμαι. Τράβα.

Η ΝΕΡΑΗΔΑ

Παγόνουε οἱ ἄθρῳποι ἐκεῖ.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (μὲ πείσομα)

Μὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι !

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (γλυκά)

Καὶ τείσαι ;

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ

Θέλεις νὰ στὸ πῶ ; Λοιπὸν ἐγὼ εἶμαι
ὁ Γιανάκης πού ἀπὸ παιδί μὲ τὶς Νεράηδες
καὶ τὶς Ἐωθιὲς γυρίζω καὶ τὶς τραγουδάω.
Τὶς ἔφαλα μὲς τὰ τραγούδια μου τὰ πρώτα
καὶ σέβανε μαζί καὶ σέβνα ἐμαρτερούσα

τὸν πόθο τὸ μεγάλο νὰ μὲ πᾶς γιὰ νὰ ἴδω.
Ἐγὼ εἶμαι πού κληρονομῶ τὸ δαχτυλίδι
τὸ δαχτυλίδι πού μὲ τράβηξε κοντὰ σου.
Ἔλα Νεράηδα κ' εἶσαι ἐλάφτερη γιὰ πάντα
τὴν κορφή τὴν ψηλὴ κι ἀπάτητη ἃ μοῦ δεῖξεις.

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (συλοισμένη)

Εἶσαι ὁ Γιανάκης ; καὶ δὲν τόλεγεσ ὡς τόρα ;
Πόσες φορὲς δὲν παῖξαμε στὰ περασμένα ;
Μὲ ξέχασες λοιπὸν καὶ πὰ δὲ μὲ θυμάσαι ;
Ποῦν' τὰ τραγούδια τὰ καλιὰ πού ἐτραγουδοῦσεσ ;
κ' ἢ λύρα ποῦναι πού ἔπαιξεσ μὲς τοὺς χορούς μας ;
Γιατί Γιανάκη ἐκρύβουσιν τόρα ἔξι χρόνια ;
ὄλημερις κι ὄλονυχτις οἱ γιαδερφές μου
σὲ ἀναζητάνε καὶ σὲ ἀποθμῶνε. Πού εἰσουν ;

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (μὲ κάπιο λίγομα)

Γλυκεῖα Νεράηδα τοῦ βουνού στὴν ἐξορία
μὰ τόρα κνηγώντας νὰ σὲ βρῶ ξανάρθα
καὶ τὰ καλιὰ μου χρόνια πάλε θά ξανάρθουν.
Θᾶρχουμαι κάποτεσ στοὺς χορούς σας νὰ ψέλνω
καὶ νὰ βαρῶ τὴ λύρα νὰ σᾶς συντροφέβω.

(παρακαλετικὰ)

Καὶ τόρα πού μὲ ξέρεις δὲ θὰ μ' ἀνεβάσεις ;

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (πέρνοντας τὸ θάρος της)

Γιανάκη μου φοβάμαι.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (τὸ ἴδιο)

Πῆς μου πὼς δὲ θέλεις.

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (προστατευτικὰ)

Ἄχι Γιανάκη μὰ φοβάμαι γιὰ τὰ σένα
Ἐκεῖ δὲν εἶν' γραφτὸ στὸν ἄθρῳπο νὰ φτάσει
θὰ μένεις μὲς τὸ δρόμο...

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (κοιτάζοντάς τη κατάματα)

Μὰ καὶ θά πεθάνω

ἄφ τὸ μεγάλο πόθο τόρα ἃ δὲν ἀνέβω.

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (μᾶπιστο χαμόγελο)

Νὰ σ' ἀνεβάσω !

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ

Ναὶ τὸν Ἥλιο ν' ἀντικρίσω !

Η ΝΕΡΑΗΔΑ

Δὲ θά προφτάσεις νὰν τὸν δεῖς.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ

Ἄς μὴν προφτάσω !

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (μὲ τὸ χαμόγελό της)

Καὶ ποιά ἀγαπᾶς Γιανάκη ; Ποιά εἶναι ἡ σαστικιά σου ;

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (ξαφνιαζόμενος)

Τί τὴν θέλεις ;

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (τὸ ἴδιο)

Νὰ τὴ φέρω ὅταν θά πρέπει.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (πιάνοντας τὰ χέρια της)

Γλυκεῖα Νεράηδα τοῦ βουνού σκλάβος σου θά εἶμαι...

(φιλιώντας τὰ χέρια της)

Εἶναι ἡ Ἐρωφίλη πού ἀγαπῶ καὶ λαχταρῶ.
Δὲν τόλμησα ποτές νὰν τῆς τὸ μολοήσω
μόνε τὴν ἀγαπάω ἀγαπάω τὴν Νεράηδα
καὶ ξεψηχῶ γλυκὰ μὲς τὸ σιλοσημό της.

(γονατίζοντας μπροστά της)

Ἐσὺ θὰν τῆς τὸ πείς θὰν τῆς τὸ φανερόσεις ;

Η ΝΕΡΑΗΔΑ (βιαστικά κάπως)

Ναι ναί. Θὰν τῆς τὸ πῶ θὰν τῆς τὸ φανερόσω
καὶ τόρα τράβα ἔμπρός.

Ο ΓΙΑΝΑΚΗΣ (σηκόνεται)

Γλυκεῖά μου Νεραηδοῦλα (φέβγουν).

(Ἀκολουθεῖ)

ΓΙΑΝΗΣ ΚΑΜΠΥΣΗΣ

Η "ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ," Η "ΕΣΤΙΑ," ΚΙ Ο κ. ΤΣΟ- ΚΟΠΟΥΛΟΣ

Θὰ τὸ νομίζαμε ἐξευτελιστικὸ ν' ἀπαντούσαμε
στ' ἀνάξια λόγια, ὅσα, κινημένα ἀπὸ τὸν ἀνίδεο θό-
ρυδο γιὰ τὴ ζωντανή μας γλώσσα καὶ τὴ νεώτερη
ποιητικὴ μας παράδοση, φανήκανε στὰ περισσότερα
καθημερινὰ φύλλα τίς μέρες πού παίχτηκε ἡ «Ἴφι-
γένεια» τοῦ Μορεάς. Κ' ἔτσι νομίζουμε πὼς θὰ ξε-
φλούσαμε μιὰ γιὰ πάντα ἂν ξαναφανερῶναμε ἐδῶ
τὴν ἀηδία καὶ τὰ μειδιάματα πού μᾶς προξένησαν
ὅσα σημειώθηκαν ἀπὸ τοὺς λογῆς λογῆς ζωέμπο-
ρους τῆς δημοσιογραφίας, καθὼς ἀπὸ τὸν κ. Γ. Πῶπ
στὶς «Ἀθηναί» ἢ ἀπὸ τὸν ἀστεῖο «Θεατῆ» τοῦ ἴδιου
φύλλου, ἀπὸ τὸ νεαρὸ ἠλίθιο κ. Γ. Βλάχο στὸ «Χρό-
νο», κι ὅσα ἀπὸ ἄλλους ἀσήμαντους στὶς διάφορες
Ἑσπερινές, Ἀστραπές, Ἐφημερίδες, Καιροὺς κτλ. κτλ.

Ἀντίθετα μὲ τὰ παραπάνου θὰ θέλαμε νὰ ρή-
ξουμε στὸ «Νουμᾶ» λίγα πρόχειρα λόγια γιὰ τὰ
γραφόμενα τῆς «Ἐστίας» καὶ τοῦ κ. Γ. Τσοκόπου-
λου στοὺς «Καιροὺς» κι ἄλλου· γιατί κ' οἱ δύο τους
αὐτοί, χωρὶς βέβαια νὰ βρῖσουνε καὶ νὰ διασύρουν,
θέλησαν, κινημένοι ἀπὸ ἀδέξιους δογματισμοὺς κι
ἀκαλλιτέχνητες μικροαντίληψες, νὰ κακίσουνε τὸ
«ἄτοπο» μεταφραστικὸ ἐπιχείρημα.

Ἡ μεγαλύτερη μερίδα τοῦ τύπου, πού σύμ-
φωνα μὲ τὴ γενικὴ ὁμολογία πρωτοστατεῖ σ'
ὅ,τι ξεχαρβαλωμένο παρουσιάζει ὁ τόπος, δὲ θὰ
μποροῦσε βέβαια νὰ ξεφύγη τὰ σημάδια τοῦ
ξεπεσοῦ γιὰ τὰ γλωσσικὰ καὶ λογοτεχνικὰ ζη-
τήματα, ζητήματα πού προϋποθέτουνε πάντα τοὺς
λίγους ἐκλεχτοὺς πού δὲν ἔχουνε μολυσμένη τὴ σκέ-
ψη. Κ' ἔτσι, κι ὅσα φύλλα μᾶς φαντάζουμε σεμνὰ
μέσα στ' ἄλλα τ' ἄσεμνα, γιὰ ποιητικὰ ἢ καλ-
λιτεχνικὰ ζητήματα, δὲ μποροῦνε νὰ ξεφύγουνε τὴν

κοινὴ μοίρα τῆς ψευτιᾶς καὶ τοῦ κακοῦ. Ἄς πά-
ρουμε τὴν Ἐστία. Στὸ φύλλο τῆς 8 Αὐγούστου 1912,
στὸ φιλολογικὸ χρονογράφημα τοῦ κριτικοῦ συντάχτη
τῆς κ. Ν.Κ., σημειώνονται τ' ἀκόλουθα: «Ἡ μετά-
φρασις ἦτο ἀσφαλῶς πολὺ καλὴ. Πεζή, ρυθμικὴ
κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς διαλόγους—ἔμμετρος εἰς
τὰ χόρικά, ὅπως ἔπρεπεν ἄλλως τε... Ἡ ἀπόδοσις
(τοῦ διαλόγου) ἤμποροῦσε βέβαια νὰ εἶναι καλλιτέρα·
τοῦτο δὲν σημαίνει βέβαια ὅτι δὲν εἶναι ἤδη καλὴ.
Ἀντιθέτως, εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν χορικῶν δ κ. Α.
Παλαμᾶς ὑπῆρξεν εὐτυχής.»

Δίπλα ὅμως μὲ τὸν κ. Ν. Κ. ἔπρεπε νὰ μιλήσῃ
κ' ἡ ἐπίσημη «Ἐστία» καὶ σ' ἓνα ἀνυπόγραφο ση-
μειώμα τῆς, φθέγγεται: «...Τὸ ἐπεισόδιον μᾶς ἐμ-
πνέει λύπην, λύπην καὶ μόνον λύπην... Λύπην διότι
νεαρὸς λόγιος δοκιμάζει τὸ σθένος του εἰς ἀποπείρας
ἀσεβεῖς συνάμα καὶ ἀνωφελεῖς...» Ἡ «Ἐστία» μι-
λεῖ ἀκόμα γιὰ παιδικὰ φιλοδοξίες καὶ γιὰ τὸ μικρὸ
μας φιλολογικὸ ἀνάστημα· θὰ εἴχαμε ὅλη τὴν καλὴ
διάθεση νὰ τῆς πάρουμε συμπάθειο πού δὲν εἶμασθε
μεσόκοποι καὶ νὰ τῆς ζητήσουμε μὲ τί νούμερα με-
τρᾷ τ' ἀναστήματα. Θὰ προσθέταμε ἀκόμα πὼς
δταν ἐδῶ καὶ καιρὸ μεταφράσαμε λίγους στίχους ἀπὸ
τίς «Στροφές» τοῦ Μορεάς, ὁ ποιητῆς καταδέχτηκε
νὰ τοὺς προσέξῃ καὶ νὰ τοὺς τιμήσῃ μὲ τὸ θερμὸ
του ἔπαινο· καὶ πὼς δὲν ξέρομε, ἂν κανένας ἀπὸ
τοὺς μετριώτατους μεσόκοπους λογογράφους πού λι-
θανίζονται καθημερινὰ στὴν «Ἐστία», καταπιανό-
τανε μὲ παρόμοιο ἐπιχείρημα, θάβρισκε τὴν ἴδια
τύχη.

Ἐρχομαι στὸν κ. Γ. Τσοκόπουλο. Σ' ἓνα του
χρονογράφημα στοὺς «Καιροὺς», μὲ ὑπογραφή Φι-
λέας Φόγγ, μᾶς κηρύχνει «ἐνόχους ἐσχάτης ἀκα-
λαισθησίας» καὶ «προδότας τῆς Τέχνης». Δὲν ξέρω
καλὰ καλὰ ἀπὸ ποιὰ αἰσθητικὴ σχολὴ ἀποφοίτησε
ὁ κ. Τσοκόπουλος, οὔτε κι ἂν πρέπη, γιὰ νὰ δου-
λέψῃ κανεὶς τ' ἀγνὸ νόημα τῆς Τέχνης, νάχῃ γρά-
φει στίχους, προσιτοὺς σὲ κάθε κοινὸ, τέτοιους καθὼς
οἱ στίχοι τῆς «Περουζέ». Κι ἀκόμα δὲν ξέρω ἂν κα-
νεὶς, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ φράση καλλιτεχνικὴ καὶ στί-
χους περίτεχνους, πρέπει νὰ εἶναι χηρόπουλο, κα-
θὼς νοστιμεύεται νὰ μᾶς δνομάξῃ ὁ κ. Το., ἡ με-
γάλη, πολὺ μεγάλη χήνα καὶ πάπια παχύδερμη. Μὰ
ξέρω νὰ τόνε διαβεβαιώσω πολὺ καλᾶ, αὐτὸν κι ἄλλους
τοὺς ἄλλους, πὼς λέξεις τέτοιες σὰν τὸ «ἀναμαλλιά-
ρα» (*), «σφαχτάρι», «σύγκορμος», ἐκφραστικὲς καὶ

(*) Σημ.—Τόσο πολὺ γνωστὲς καὶ καθιερωμένες εἶναι οἱ
λέξεις τοῦτες, πού θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε πὼς τὴν
πρῶτη ἀπ' αὐτές, τὴν «ἀναμαλλιάρα», βρῖσκουμε στὸ Ἑλλη-
νογαλλικὸ λεξικὸ τοῦ κ. Ἀγγ. Βλάχου, (τοῦ ὑπερκαθαρευου-
σιάνου, πού διαλαλεῖ τὸ ἀπόλυτο ξεκαθάρισμα τῆς γλώσσας),
καὶ τὴ λέξη «σύγκορμος» στὸ καλὸ «Γλωσσάριον Ἑπαιρωτι-
κῶν λέξεων» τοῦ κ. Ἀράβαντινοῦ.

ζωντανές, γεμάτες από χρώμα, είναι όλικό χρησιμώτατο στα χέρια του τεχνίτη, που δε γυρεύει αποκλειστικά τὴν ἰσχνή, τὴν ἀνούσια καὶ τὴν ἀναιμικὴ φράση. Μπορῶ νὰ τόνε βεβαιώσω, πὼς τὸ «σύγκορμος», λέξη τόσο ταιριαστὴ σὲ λυρικό ὕφος, εἶναι καλοῦχότερη ἀπὸ τὸ «σύσσωμος» ποὺ μᾶς προτείνει. (Τρέμω σύσσωμη ; ;...) Ὁμοια καὶ τὸ «σφαχτάρι», λέξη εἰκονικώτατη καὶ χρησιμώτατη γιὰ τὴν περίσταση, ἀφοῦ μ' αὐτὴ ἀποφεύγεται τ' ἀποκλειστικὸ μεταχειρίσιμα τῆς κάπως ἀτονῆς λέξης «θύμα». Κ' ἡ λέξη «ἀναμαλλιάρα» (échévelée) πλούσια καὶ καλόηχη, ἐκφράζοντας τέλεια τὸ νόημα ποὺ κλείνει καὶ μὴ μπορῶντας ν' ἀντικατασταθῆ μὲ ἄλλη. Αὐτὴ γιὰ τὸν τεχνοκρίτη κ. Γ. Τσοκόπουλο, ποὺ μᾶς φιλοδώρησε μὲ ὅ—δ χρονογραφήματά του, προσπαθώντας νὰ μᾶς διδάξῃ τὸν ὀρθὸ λόγον καὶ τὴν ἀγνή τέχνη!! Τεχνοκρίτης, ποὺ τοῦ ἀρέσει νὰ παραδέρνη γύρω ἀπὸ τὸ μέτρο καὶ ποὺ ναιῶθει τὴν ἀντιπάθεια κάθε γερασμένου λόγιου γιὰ ὅ,τι πηγάζει ἀπὸ τὰ νιάτα.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ "ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ", ΤΟΥ J. MORÉAS

(ΑΠΟ ΤΗ Β' ΠΡΑΞΗ)

ΧΟΡΟΣ

Κοντὰ στὸ γοργοτάξειδο Σιμόντα
Μὲ τ' ἀφριστὰ νερά,
Μέσ' στὰ καράβια τους, φορῶντις τ' ἄρματα
Τ' ἀστραφτερά,

Οἱ βασιλιάδες θάρθουνε ποὺ δλόκληρος
Δοξάζει ἓνας λαός,
Ἦρωες, θνητὸς ποὺ σμίγει κάποιος μέσα τους
Κ' ἓνας Θεός.

Καὶ θάρθουνε μαζί νὰ ξαναπάρουνε
Τὴν ἀδερφή μ' αὐτοὺς
Τῶν Διόσκουρων, ποὺ ὑψώνονται φωτόβολοι
Στοὺς οὐρανοὺς.

Τοῦ μεγάλουψυχου Ἔχτορα ἀνωφέλευτη
Θᾶν' ἡ παλληκαριά,
Κι ὁ Αἰνείας κι ὅ,τι κι ἂν πράξουνε τ' Ἀντήνωρα
Τ' ἄξια παιδιά.

Ὁ Αἰακίδης εἶναι ἀνατάραξι
Στὴ δίνη τῶν μαχῶν,
Σὰν τὸ θεριὸ ποὺ τὸ κοπάδι μάχεται
Τῶν βουβυλίων.

Ἐπιδέξια κι ὁ Αἴας ὁ πλατύστερος
Γνωρίζει νὰ χτυπᾷ
Μὲ τὰ κυματιστὰ του τὰ σαῖτέματα·
Μὲ σαῖτιά

Ξέρει κι ὁ Τεῦκρος ν' ἀνημφᾷ πολέροπη
Τῶν πύργων τὰ ἴψη, ἐκεῖ
Ποὺ ὁ Φοῖβος τὴν Κασσάντρ' ἀναταράζοντας
Τὴ μαντική,

Δέρνεται αὐτὴ καὶ σκούζει, καὶ ξεσκίζοντας
Τὰ ροῦχα τὰ λευκά,
Σαλεύει τῶν μαλλίων τῆς τὰ διαφνόκλαδα
Τρικυμιστὰ!

—><—

(ΑΠΟ ΤΗΝ Ε' ΠΡΑΞΗ)

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ (Πρὸς τὸ Χορό).

Κ' ἐσεῖς, γυναῖκες, πάψετε τὴ μάταιη τὴ βαρυνυμιὰ
Καὶ τὰ τραγούδια ἢ καθεμιὰ πρεπούμενα ἄς ταιριάξῃ
Γιὰ τὴ σαῖτεύτρα Ἀρτέμιδα μὲ τὴ μεγάλη τὴν καρδιά
Ποὺ τὴν πολύκαρπη γυρνᾷ τὴν Κλάρου μεσ' σ' ἀμάξι.

Καὶ φέρτε, φέρτε τὶς χρυσὲς ὑδρίες, καὶ χύστε τὶς χοῆς
Κι ἄς κάψῃ ἢ φλόγα στὸ βωμὸ τ' ἀμέτρητα τὰ δῶρα.
Ἦ Ἀρτέμιδα, βασίλισσα στὶς πιδὸ ἀψηλὲς βουνοκορφῆς
Τ' ὅ,τι ζητοῦσες δίνω σου χωρὶς νὰ τρέμω τώρα.

Νὰ τὰ μαλλιά, τ' ἀπάρθενο τὸ μέτωπό μου, νά, κι αὐτό,
Κι ἐλάτε, στεφανῶστε με μὲ φύλλα κι ἀνθοκλάδια,
Τὸ ἴσιο κρατῆστε τοῦ χοροῦ, ὦ κορασιές, καὶ τὸ χιμὸ
Γιορτάστε μου σὰν τὰ λαμπρὰ μοιρόγραφτα σημάδια.

Νικῶ τὴν Τροία καὶ κατὰ γῆς γυρμιζῶ καὶ ποδοπατῶ
Τὸ δυνατὸ τὸ κάστρο τῆς καὶ τὰ πικλιὰ τὰ τείχη,
Καὶ σβύνω μὲ τὸ αἷμα μου τὸ μαντικὸ χρησιμὸ
Κι ὀρίζω τοῦ πολέμου ἐγὼ καὶ τῶν μαχῶν τὴν τύχη.

Ἦ τῆς Αἰλίδας μοναξιές, κρυψῶνες, κόλποι, ἀκρογιαλιές
Ἦ τὴ δόξα μου χρυσῶ σὲ σᾶς. Ἦ Ἄργος, πατριδα,
Γιὰ τέτοια κάποια ριζικά, χάρες θεύστατες τρανές,
Στ' Ἄργος γεννήθηκα κι αὐτοῦ τὸ φῶς τὸ πρῶτο μου
[εἶδα.

ΧΟΡΟΣ

Ἦ ἐσένα, ἐσὲ παρθένα ἀγέρωχη
Τὰ βάσανα τὰ τρομερά,

Πάνω στοῦ χρόνου τὰ φτερά
Πιὸ πέρ' ἀπὸ τὸν καιρὸ θὰ ζήσουνε.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Ἦ Δία, λαμπάδα τῆς αὐγῆς, συνηθισμένο θάμπος·
Ἦ μοῖρα μου μ' ἀναζητεῖ· χαῖρε τ' ὠραῖο τὸ φῶς μου!
ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

© Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Περσικὸς ὁ κ. Πάλλης ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἔμεινε στὴν πόλη μας λίγες μέρες, καὶ τώρα πάλι βγήκε σὲ ταξίδι στὶς ἐπαρχίες. Σὰ δεκαπέντε μέρες, γυρίζοντας στὴν Ἀγγλία, θὰ μείνει πάλι λίγες μέρες στὴν Ἀθήνα.

— Στὸ «Θέατρο Κυβέλης» θὰ παρασταθῆι στὰ μέσα τοῦ ἀλλοφυοῦ μὴνῶς ἢ «Τρισεύγενη» τοῦ Κωστῆ Παλαμά, μὲ καινούρια σκηникὰ πὸ τὰ σκεδίασε ὁ καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου κ. Θ. Θωμόπουλος. Στὸ θέατρο «Μαρίκας Κοτοπούλη» θὰ παιχτεῖ τὸν ἄλλο μῆνα «Ἡ νεκρὴ πολιτεία» τοῦ Ντανούντζιο, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Κίμωνα Μεγαλιθῆ.

— Μιὰ καινούρια καλλιτέχνηδα μᾶς παρουσίασε τὴν προπερασμένη βδομάδα ἡ δ. Μαρίκα Κοτοπούλη, τῆ δ. Ἀλίκη Παπαχρήστου πὸ κρήθηκε εὐνοϊκὰ ἀπ' ὅλους, καὶ τοὺς πὸ δύσκολους, καὶ μᾶς ἔπεισε, μὲ τὸ τεχνικὸ κ' αἰσταντικὸ παίξιμό της στὴ «Ζουζού» τοῦ Μπερνατίν, πὸς μιὰ μέρα θὰ γίνῃ ἀληθινὸ καὶ ζῆλευτὸ στολίδι τῆς νεοελληνικῆς σκηνῆς.

— Βγήκε τὸ β' φυλλάδιον τοῦ καλοῦ περιοδικοῦ «Νεότης» (γιατὶ ὄχι Νιότη;) τῆς Σμύρνης μὲ διαλεχτὴ ὕλη, πρόςες, δηγήματα, κριτικὰ καὶ ποιήματα. Τῆ συσταίνουμε ἐλόφωχα στοὺς φίλους τῆς δημοτικῆς.

— Στὴ «Λογοτεχνικὴ βιβλιοθήκη» τοῦ Γ. Φέξη» βγήκανε τὰ «Ἐρωτικὰ ποίματα» τοῦ Μολιέρου, μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν κ. Ν. Ποριώτη εὐ στίχους. Μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν Ποριώτη. Αὐτὸ θαρροῦμε σῶνει γιὰ ὅσους ξέρουν πόσο τίμια καὶ καλοσυνεῖδητα δουλεύει ὁ φίλος καὶ συνιδεότης μας.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ

Στὶς 7 τούτου τοῦ μῆνα παραστάθηκε στὸ θέατρο «Μαρίκας Κοτοπούλη» ἢ «Ἰφιγένεια» τοῦ Ζάν Μωρέας μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Λεάντρο Παλαμά. Τί εἶναι ἡ μετάφραση, τὸ βλέπετε ἀπὸ τὰ λίγα διαλεχτὰ κομμάτια πὸ δημοσιεύουμε σὲ ἄλλη σελίδα. Τί ἔγνε στὴν πρώτη παράσταση καὶ πόσο ἤλιθια καὶ ἀτίμα κρήθηκε ἡ μετάφραση καὶ ἡ παράσταση, ἀνοίχτε ὅλες τὶς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας (λ. χ. «Ἀκρόπολις» 8 Ἀύγ. σελ. 2, «Ἀκρόπολις» 9 Ἀύγ. σελ. 1, «Ἐφημερίς» 8 Ἀύγ. σελ. 3, «Καιροί» 8 Ἀύγ. σελ. 2, «Πατρις» 8 Ἀύγ. σελ. 6, «Σκρίπ» 8 Ἀύγ. σελ. 4 καὶ 5, «Ἐστία» 9 Ἀύγ. σελ. 2 καὶ 3 κλπ. κλπ.), νὰν τὸ ζεῖτε. Ἐμεῖς τόπο δὲν ἔχομε νὰ ξανατυπώνομε τέτοιες χλιδασιωμένες ἀνοησίες, πὸ δὲν ἔχουν πιά καμιά πέραση πρὸς ἐπισημοὺς ἀνοητοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἐφημερίδες τσαμπουάνε καὶ τὸ Ζήτημα προχωρεῖ καὶ ἡ γλωσσικὴ ἰδέα φροντῶνε καὶ θερισθεῖ. Νὰ, τί μᾶς διαφέρει ἐμεῖς καὶ σὲ τί προσέχομε. Στοὺς ἀντίπαλους ἀφίνουμε τὶς βρισιές, τὶς συκοφαντίες, ἀκόμα καὶ τὶς δογματικὰς φοβέρας, τὰ μοναδικὰ τους ὅπλα—κι ἄς τὰ χαιρουνται.

Ὡστόσο κάτι ἀξίζει, γιὰ τὴν κωμικότη του, νάθαναστεῖ ἐδῶ. Οἱ «Ἀθηναῖοι» πὸ εἶναι δὲ πάντα καλὰ πληροφορημένες σὲ ὅλα τὰ ζητήματα, γράψανε σοδὰρ σοδὰρ πὸς ἡ παράσταση ἔγνε μόνο καὶ μόνο γιατί ἔτυχε νάρθει ὁ κ. Πάλλης ἐδῶ καὶ ν' ἀκριβοπλερώσει (πάντα τὰ ρούβλια καὶ οἱ στερλίνες στὴ μέση!) τὰ ἔξοδα τῆς παράστασης. Ὁ κ. Πάλλης ἔφτασε δὴ στὶς 8 τοῦ μηνός, τὴν ἄλλη μέρα δηλ. τῆς παράστασης, καὶ καταλυτήθηκε πὸ δὲν πρόφτασε τὸ γλέντι τῆς πρώτης. Αὐτὰ λέει ἡ ἱστορία. Τὰ ρέστα τὰ λέει ὁ κ. Λ. Παλαμάς στὸ ἄρθρο του πὸ δημοσιεύουμε σὲ τοῦτο τὸ φύλλο.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ἰδιοκτήτης: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, ἀρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συνδρομὴ χρονιάτικη: Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη δρ. 10. Γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ φρ. χρ. 12,50.—Γιὰ τὶς ἐπαρχίες δεχόμεστε καὶ τρίμηνες συνδρομὲς (3 δρ τὴν τριμηνία).—Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἢ δὲν προπλερώσει τὴν συνδρομὴ του.

20 λεπτὰ τὸ φύλλο.—Τὰ περασμένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμῆ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κίοςκια, καὶ στὶς ἐπαρχίες σ' ὅλα τὰ πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΣΕ ΜΙΑ ΠΡΑΧΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ

Στὴ συζήτηση κάθε ζητήματος μοῦ φαίνεται πὸς, ἀντὶς νὰ καταστρώνη κανεὶς ἀρχές καὶ νὰ παρατάσῃ περικοπὲς ἀπὸ σοφὰ συγγράμματα, πολὺ σκοπιμώτερο εἶναι νὰ ἐξετάζῃ τὰ ἀποτελέσματα πὸ φέρνει ἡ πραχτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν θεωριῶν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ βγάξῃ τὰ συμπεράσματά του. Καὶ γι' αὐτὸ θεωρῶ τὸ βιβλίον (*) πὸ ἔχω μπροστά μου, χρῆσιμώτατο γιὰ τὸ Σοσιαλισμὸ. Φυσικὰ ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸν καθαρὸ σοσιαλισμὸ, πὸ γυρεύει τὴν κατάλυση ἢ πὸ σωστὰ τὴν ἀρπαγὴ τοῦ κεφαλαίου, καὶ τὴν ἀντικατάσταση κάθε ἀτομιστικῆς ἐργασίας καὶ παραγωγῆς μὲ τὴν κοινωκτημοσύνη, τὸν κολεκτιβισμό καὶ τὴν κρατοκρατία. Δὲν πρόκειται γιὰ τὶς εὐγενικὰς προσπάθειες τῶν ὀλίγων καὶ τὴν πολεμικὴ τῶν πολλῶν πού, μὲ διδαχές, νομοθεσίες καὶ ἀπεργίες, γυρεύουν νὰ καλλιερέψουν τὴ θέση τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ νὰ μετριάσουν τὴν ἐκμετάλλευσή τους ἀπὸ ἀσυνεῖδητους κεφαλαιοῦχοι καὶ ἐγωιστὰς γαιοχτήμονες.

Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, πὸ συσταί-

(*) Where Socialism failed—An actual experiment By Stewart Grahame. (John Murray. London 1912. 63).

νομε σὲ ὄρους ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά» ἐνδιαφέρονται γιὰ τέτοια ζητήματα, μᾶς πληροφορεῖ, σ' ἓνα σύντομο πρόλογο, πῶς οὔτε ἡ Αὐστραλία, ἀπ' ὅπου τὸ πείραμα ποῦ διηγήσεται εἶχε τὴν ἀρχὴν του, οὔτε ἡ ἀποικία ὅπου ἐφαρμόστηκε, τοῦ εἶναι ξένες· ἔζησε πολλὰ χρόνια ἐκεῖ καὶ κοιμήθηκε, λέει, πεντακόσιες νύχτες στὰ καλύβια τῆς ἀποικίας. Οἱ πληροφορίες ποῦ μᾶς δίνει βαπτίζονται σὲ ἀμεσοὺς μαρτυρίες, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ὠργάνωσαν τὸ κίνημα, σὲ ἔγγραφα ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ καὶ σὲ ἀτομικὴ παρατήρηση καὶ πείρα.

Τὸ πείραμα αὐτὸ ἔγινε πρὸ μερικῶν χρόνων στὴν Αὐστραλία. Ἀπὸ ἐκεῖ ἄρχισε καὶ μὲ τοὺς πρὸ εὐνοϊκοὺς ὄρους. Ἐνας ἄνδρς σοσιαλιστής, εἰλικρινής, ἐνεργητικὸς καὶ ἀφιλόκερδος, μὲ πίστη ἀσάλευτη στοῦ σοσιαλισμοῦ τὶς ἀρχές καὶ θεωρίες, ὁ Οὐίλλιαμ Λαντ, μάζεψε μερικοὺς Αὐστραλέζους μὲ τὶς οἰκογένειές τους καὶ τοὺς πῆγε στὴν Παραγουάη, δημοκρατία τῆς Νότιας Ἀμερικῆς, ὅπου ἡ Κυβέρνηση τοὺς παραχώρησε, μὲ πολλὴ προθυμία, μεγάλες ἐκτάσεις γῆς, εὐφορῆς, γεμάτης δάση, μὲ ἀφθονο νερὸ καὶ καλὸ κλίμα. Πρέπει νὰ τονισθῇ ἐδῶ, πῶς οἱ Αὐστραλέζοι αὐτοὶ δὲν ἦταν τὰ συντρίμια τῆς ζωῆς. Ἐξεναντίας ἦταν ὄλοι ἐργάτες διαλεγτοί. Τὸ ἄνθος, νὰ ποῦμε, τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου, ἀνθρώποι ἀξιοί, συνειθισμένοι στὴ σκληραγωγία, ἐπιτήδειοι σ' ἕλες τὶς ἀγροτικὲς καὶ χειρωνακτικὲς δουλειές τοῦ Νέου Κόσμου, καὶ ποῦ εἶχαν καταφέρει νὰ βγάξουν τὸ ψωμί τους καὶ νὰ βάζουν καὶ μερικὲς λίρες κατὰ μέρος καὶ ὄλοι φανατικοὶ σοσιαλιστές. Ἡ Κυβέρνηση τῆς Παραγουάης ὄχι μόνον τοὺς ἔδωκε χάρισμα τῆ γῆς, χωρὶς φυσικὰ καμμιὰ φορολογία, ἀλλὰ καὶ ἀπαντᾷ τοὺς βοήθησε σ' ἕλες τὶς δυσκολίες τους.

Καὶ ὅμως μ' ὄλα αὐτὰ, τὸ πείραμα ἀπέτυχε οἰκτρά, ἂν καὶ ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ πίστη τῶν περισσώτερων, μάλιστα τοῦ Λαντ καὶ τοῦ ἀδερφοῦ του, ἐμειναν ἀκράδαντες ὡς τὸ τέλος. Κι ἀπέτυχε γιὰτὶ ξέχασαν σ' ὄλα τους τὰ σχέδια ἓνα πρᾶμα. Τὴν ἀνθρώπινη φύση ποῦ παίζει τέτοιο μεγάλο ρόλο σ' ὄλα αὐτὰ τὰ ζητήματα. Ἡ πεποίθησὴ πῶς ὁ καρπὸς τῆς ἐργασίας δὲ θὰ μείνῃ στὸν ἐργαζόμενον καὶ τὴ γενιὰ του, τοὺς ἔκανε, ἂν ὄχι τεμπέληδες, ἀλλὰ ἀδιάφορους στὴν ἐργασία. Τοὺς ἀφαίρεσε σιγὰ σιγὰ τὴν ἐντασὴ τῆς ἐνέργειας, τὴ ζέση ἐκείνη ποῦ εἶναι τὸ ἐλατήριο κάθε δουλειᾶς. Ὁ ἐργάτης ποῦ αἰσθάνονται πῶς ἡ ἐργασία του ἡ ἀξία κ' ἐπιτήδεια ἦταν ἀπαραίτητη στὴν κοινότητα, καταλάβαινε πῶς οἱ νόμοι τῆς «προσφορᾶς καὶ ζήτησεως» καὶ τῆς «ἐπικρατήσεως τοῦ πρὸ ἀξίου» εἶχαν σταματήσει καὶ, μὲ βαρειά του καρδιά, ἔδλεπε τοὺς

σχετικῶς πρὸ μπόσικους, ποῦ σὲ μὴ διαφορετικὰ ὀργανομένη κοινωνία, θὰ ἦταν κατάλληλοι μόνον γιὰ τὶς πρὸ ἀχαμνὲς δουλειές, νὰ θεωροῦνται ἓνα μ' αὐτόν. Κ' ἔτσι ἔπαψε νὰ δουλεύῃ μὲ τὴν καρδιά του. Τὰ παιδιὰ, ποῦ ἡ κοινότης, κι ὄχι οἱ γονεῖς, ἐπίδλεπαν, δὲν ἐλάδαιναν καμμιὰ ἀνατροφή δὲ μάθαιναν σχεδὸν τίποτα. Ἐγίναν ἀγρίμια σωστά. Δὲν ἔγινε καμμιὰ καλητέρεψη στοὺς ὄρους τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων, καμμιὰ εὐμάρεια. Μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, κ' ἐκεῖνα ὅπως ὅπως, χωρὶς καμμιὰ ὁμορφιά, χωρὶς καμμιὰ νοστιμάδα.

Ἀπογοητευμένος ὁ Λαντ τραβήχτηκε μὲ 50 ὄπαδους σ' ἓνα ἄλλο μέρος τῆς Παραγουάης μετὰ μερικὰ χρόνια καὶ ἴδρσε νέα ἀποικία τὸ Cosme. Ἀλλὰ κ' ἐκεῖ ἔπαθαν τὰ ἴδια, ὅπως στὴν παλιὰ ἀποικία : «τὴ νέα Αὐστραλία». Ἡ ἀνθρώπινη φύση φάνηκε πρὸ δυνατὴ ἀπὸ ὄλα τὰ ἰδανικὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Καὶ μόνον, ὅταν ἐπεισθῆκαν καὶ στίς δύο ἀποικίες, πῶς οἱ ἀρχές τοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν ἐπιτυχαίνουν στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ κι ἀποφάσισαν ν' ἀλλάξουν σύστημα, νὰ γυρίσουν στὰ παλιὰ, νὰ ἀφήσουν τοὺς νόμους «τῆς προσφορᾶς καὶ ζήτησεως» καὶ «τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ πρὸ ἀξίου» νὰ ἐνεργήσουν ἐλεύθερα, ἄρχισαν οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ νὰ βλέπουν χαίρι. Ἡ γῆ μοιράσθηκε ἀναμεταξύ τους, ἀλλὰ καθένας εἶχε τὸ ἀπόλυτο δικαίωμα νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται καὶ νὰ διαθέτῃ τὰ κέρδη του ὅπως ἤθελε. Ἦταν ἐλεύθεροι νὰ φέρουν ἐργάτες καὶ βοηθοὺς ἀπ' ἔξω, νὰ μεταχειριστοῦν ἰθαγενεῖς μὲ φτηνὰ μερομίσθια. Ἐτσι καθένας βρῆκε τὴ θέση του, ἡ ἀποικία καλητέρεψε, πῆγε μπροστά, καὶ οἱ ἀποικιοὶ ἐκανοποιήθηκαν γιὰ τὰ μαῦρα χρόνια ποῦ πέρασαν ὡς τότε χωρὶς ἄλλο ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴ γρίνα καὶ τὴν κακομοιριά.

Τὸ βιβλίον γραμμένο μὲ πολλὴ ἀπλότητα καὶ χάρη καὶ σχετικὴ ἀμεροληψία ἔχει πολλὰ λεπτομέρειες γιὰ τὶς διαφορὲς φάσεις ποῦ παρουσίασε τὸ πείραμα καὶ γιὰ τὰ διάφορα ζητήματα ποῦ ξεφύτρωναν στὴ μέση (κεφάλαιο, ἐργασία, σχέσεις οἰκογενειακῆς, ἐκπαίδευση, θρησκεία κτλ.). Εἶναι συμβολὴ σπουδαία στὸ σοσιαλιστικὸ ζήτημα. Διαδίδονται το κανεὶς ὠφελεῖται, καὶ σοσιαλιστὴς ἀκόμα ἂν εἶναι, πολὺ περισσότερο, ἀπὸ ἀεροθαυτικὲς θεωρίες καὶ ἀτέλειωτες συζητήσεις.

Δ. Π. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ

Folkestone, Αὐγουστὸς 1912.

Η ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ (*)

Στο περασμένο φύλλο του «Νουμά» προσπάθησα ν' απαντήσω σε εσα ταπεινά προσωπικά δημοσίεψε στο φύλλο 23 της «'Εφημερίδος τών 'Εργατών» δ. κ. Νομ. Σύμβουλος του 'Εργατ. Κέντρου 'Αθηνών. Μά επειδὺς ἡ συνέντευξή του εἶχε καὶ συνέχεια, στήν ὁποία μᾶς ὑποσχότανε νὰ θίξει, τὸ κατὰ δύναμη βέβαια ὁ ἄνθρωπος, καὶ κάτι ἄλλα ζητήματα ἔξον ἀπὸ προσωπικὰς βρισιὰς στὶς ὁποῖες ἐπιτηδεύεται, κ' ἐπειδὴ θαρροῦσα πὼς τὸ φύλλο πού τολμάει νὰ λείει πὼς εἶν' *ἐφημερίδα τῶν εργατῶν* δὲν μπορεῖ νὰναι ὄργανο παρὰ μόνο τῆς ἐργατικῆς ἰδέας κὶ ὄχι τῶν ἐκμεταλλεῦτῶν τῆς, ἀπευτίνθηκα μὲ γράμμα μου ἀπὸ 31 Ἰουλίου στὴ διεύθυνση τῆς ἐφημερίδας πού διαβάζεται ἀπὸ τοὺς ἐργάτες (ὁ «Νουμάς» κὶ ἀπ' ἀφορμὴ τὴν τιμὴ του εἶναι ἀπρόσιτος στοὺς περισσότερους ἀπ' αὐτούς), παρακαλώντας τὴ νὰ μὴ παραχωρήσει τίς στήλές τῆς σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς νὰ δέχεται κάθε γνώμη γιὰ νὰ διαφωτίζονται τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἐργάτη (αὐτὸ τὸ γράφει στὴ 2ῃ σελίδα τελευταία στήλῃ τοῦ ἀριθ. 23). Μά ἡ ἐφημερίδα τῶν εργατῶν ἐνδιαφέρεται γιὰ ἓνα μόνο πρᾶμα: πὼς νὰ ζεῖ καὶ βασιλεύει κ' ἐκμεταλλεύεται τοὺς ἐργάτες ὁ πάτερνας τῆς, πού, σὰν ἐξυπνος πού εἶναι, μεταχειρίστηκε τὴν ἐφημερίδα αὐτὴ γιὰ δόλωμα μιᾶς ψήφου στὴν ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ΕΚΑ· ἐπομένως μιὰ καὶ τὰ συμφέροντα τῶν εργατῶν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ νομικοῦ τοῦς σύμβουλου εἶναι κάπως διαφορετικά, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ὑπερασπίζεται τὰ δεύτερα καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἀπάντησή πού μοῦ δώκε εἴτανε ἡ ἀκόλουθη ἐξοχή καὶ χαρακτηριστικὴ τοῦ ἀγῶνα τῶν κυρίων αὐτῶν: «Εὐνόητον εἶτι εἰς τοὺς δημοσιογραφούντας καὶ ἔχοντας βῆμα διαθέσιμον ἰδικόν των διὰ νὰ διατυπώνουν τὰς σκέψεις των, δὲν ὑπάρχει λόγος παραχωρήσεως στήλῶν, ἄλλως ἀνεπαρκῶν». Αὐτὸ θὰ πεῖ ἐφημερίδα τῶν εργατῶν. Ἄν οἱ ἐργάτες δὲν ἔχουν ἀποστραθῶθαι πέρα-πέρα (ἴσοι ἀπ' αὐτούς δὲν εἶναι ὄργανα τοῦ νομ. σύμβουλου χάρις σὲ διάφορα ἀνταλλάγματα), δὲ χρειάζονται βέβαια τίποτε ἄλλο γιὰ νὰ γυρίσουν τίς πλάτες τους στὸ ΕΚΑ μαζὺ μὲ τὸ Νομ. Σύμβουλο καὶ τὴν ἐφημερίδα του. Τέτοιο φαινόμενο θράσους δὲν πιστεύω νὰ ξαναπαρουσιάστηκε ποτὲ σὲ ἄλλο ἐργατικὸ φύλλο—νὰ παροσιάζεται σὰν ὄργανο τῶν εργατῶν καὶ νὰ εἶναι ὄργανο τοῦ ἐκμεταλλεῦτῆ τους!

* Κοίτα ἀριθ. 485—486 τοῦ «Νουμά».

Τέλος πάντων ἀναγκάζομαι νὰ ἐπιβαρύνω τίς στήλες τοῦ «Νουμά» μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ, πού θὰ ταίριαζε νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ ἄλλον κύκλο ἀναγνωστῶν (νὰ τί θὰ πεῖ θεοσταλμένος Μωϋσῆς!). Ἀναγκάζομαι νὰ ξανακαταπιστώ μὲ πρόσωπο πού δὲν ἐχτιμῶ, γιὰ νὰ δεῖξω ἀκόμα μιὰ φορά τί εἶδους ἐκμετάλλευση γίνεται στοὺς ἐργάτες ἀπὸ μέρους του καὶ πὼς ἐπιτήδεια κατορθώνει νὰ τοὺς κάνει *νὰ μὴ θέλουν νὰ μορφωθοῦν*. Δυστυχισμένοι ἐργάτες! *«Εἰσθε φοβισμένοι ἀπὸ διάφορους μπαμπούλες πού σὰς ἐπρόβαλαν καὶ σὰς προβάλλουν ἀμαθείς πολιτικοὶ σας καὶ καλοθελητάδες, πού οὔτε οἱ ἴδιοι ξέροντι τοὺς γίνεται καὶ τὸ μόνο πού κλοξέροντι εἶναι πὼς δὲν ἔχουν συνείδηση»*. Αὐτὰ τὰ λέει στοὺς ἐργάτες ὄχι ἐγὼ—μὰ ἓνας ἀγνωστός μου κύριος πού γράφει—περίεργο!—στὴν «'Εφημερίδα τῶν 'Εργατῶν» στὴ στήλῃ «'Εργα καὶ Ἡμέραι», ἀριθ. 23 σελ. 1 στ. 4 καὶ 5. Περίεργο εἶπα, γιὰτὶ ἀπορῶ πὼς τὸν ἀφίνει ὁ κ. Νομ. Σύμβουλος νὰ δημοσιεύει τέτοια πράγματα καὶ νὰ μιλάει καὶ γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ σὰν κάτι πού πρέπει νὰ μάθουν καὶ νὰ ἐγκαρδιωθοῦν οἱ ἐργάτες, τὸν ἴδιο τὸ σοσιαλισμὸ πού ὁ νομικοσυμβουλευτικός εἶτε ἀπὸ ἀμάθεια, εἶτε ἀπὸ κακοπιστία *χρησιμοποιεῖ γιὰ μπαμπούλα* πού ἀφοῦ δὲν ἔχει συνείδηση προβάλλει διαρκῶς στοὺς ἐργάτες!

Οἱ ἐργάτες θέλουν «νὰ μάθουν, νὰ διδαχθοῦν», γράφει ὁ ἴδιος ἀρθρογράφος στὸν ἀριθ. 24 σελ. 1 στ. 2. Ἐγὼ δὲν ξέρω ἂν τὸ *θέλουν*· ξέρω μόνο πὼς *πρέπει* νὰ διδαχτοῦν, *πρέπει* νὰ μορφωθοῦν κὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο πού ἔχει νὰ κάνει ὁ *τίμιος πρόμαχος τῆς ἐργατικῆς ἰδέας*. Δὲν ἔκανα στὰ περασμένα μου ἄρθρα λόγο γιὰ τὸ *πὼς πρέπει νὰ μορφωθοῦν*. Ἄν ὁ κ. Θεοδωρόπουλος, πού πρὸ ἑξῆς μῆνης ἀκόμα ἐδρῖσκε *πὼς εἶναι πέρα-πέρα σύμφωνος μαζὺ μου* γιὰ νὰ πούλησει μὲ μορφωτὴ στοὺς ἐργάτες, ἀραδιάζει καὶ πράγματα γιὰ «δύο θρόμους» γιὰ «δογματισμὸ καὶ ἀδιάλλαχτη ταχτικὴ» πού δὲ νοιώθει τίποτε ἀπὸ δαυτὰ, ἂν νομίζει πὼς ἐμεῖς διδάσκουμε στοὺς ἐργάτες τίποτε διαφορετικὸ ἀπ' ὅ,τι τότε λέγαμε καὶ αὐτὸς συμφωνοῦσε (τόσο συμφωνοῦσε, ὥστε μ' ἄφησε νὰ κανονίσω ἐγὼ δλόκληρο τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων, ἔξον τὴν κοινωνικὴν τοῦ οἰκονομίας, πού κρατοῦσε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του)—εἶναι λεύτερος νὰ τοὺς διδάξει ὅ,τι αὐτὸς φαντάζεται πὼς εἶναι τὸ σωστὸ. Νὰ βρεῖ τοὺς ἀνθρώπους πού νάχουν τίς ἴδιες (ἢ καλλίτερα νὰ μὴν ἔχουν, ἀπαράλλαχτα σὰν κὶ αὐτὸν) ἰδέες μαζὺ του καὶ νὰν τοὺς διδάξει, νὰν τοὺς μορφώσῃ. Δὲν ἐννοῶ βέβαια μὲ μορφωτὴ τὸ νὰ τυπώσει προγράμματα στὶς παραμονὲς τῶν ἐκλογῶν. Ἐννοῶ σοβαρὴ σκέψη, νὰ γίνων μαθήματα. Ἐκανε

ποτέ του τέτοια σοβαρή σκέψη; Ἐγὼ λέω ὄχι· ἄς ἀφήσω τὴν πρώτη περίοδο τῶν μαθημάτων πού δὲν τὴν παρακολούθησα κι ἄς ἔρθω στὴ δεύτερη. Ἀποτάθηκε σὲ μένα ὁ κ. Θ., δέχτηκε ὅλα ὅσα τοῦ εἶπα κι ἀπάνου σ' αὐτὰ ἐγὼ ἔκανα τὸ πρόγραμμα κ' ἐγὼ βρήκα τοὺς δασκάλους (ἐξὸν ἀπὸ τὸν κ. Ζερβὸ καὶ τὸν ἴδιο τὸν κ. Θ.). Τί εἶχαμε συμφωνήσει ὅμως καὶ τί δὲν ἐτήρησε, γιατί δὲν ἤθελε νὰ γίνουν μαθήματα πού πραγματικά νὰ μορφώσουν τοὺς ἐργάτες; Εἶπαμε νὰ κληθοῦν σὲ γενικὴ συνέλευση ὅλα τὰ σωματεία τοῦ Κέντρου κ' ἐγὼ θὰ τοὺς ἔλεγα λίγα λόγια γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς μόρφωσης, γιὰ τὸ στοιχειώδικο αὐτὸ σημεῖο τοῦ ἐργατικοῦ ἀγώνα, πού χωρὶς αὐτὸ οἱ ἐργάτες ἀλλάζουν μόνο πρόσωπα ἐκμεταλλευτῶν, μὰ δὲ γλυτώνουν κι ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση. Εἶπαμε ὅσοι θὰ εἶχαν καιρὸ — νᾶρχουνται ταχτικά στὰ μαθήματα, σὰ μαθητὲς στὸ σκολεῖο· γιατί ὅταν ἔκανα τὸ πρόγραμμα εἶχα ὑπ' ὄψει μου μιὰ σειρά μαθημάτων, πού ἔπρεπε ὀλοκληρη ν' ἀκούσουν οἱ ἐργάτες καὶ ὄχι νᾶρχουνται μιὰ φορὰ Δευτέρα γιὰ ν' ἀκούσουν θρησκευτικά γιὰ νὰ ξανάρθουν τὴν ἄλλη Τετάρτη γιὰ ν' ἀκούσουν κοινωνικὴ οἰκονομία κ' ἔπειτα στὶς δεκαπέντε Παρασκευὴ γιὰ φυσική! Τὰ μαθήματα ἔπρεπε νὰ τὰ πιάσουν ζεστά καὶ σοδαρά. Σὲ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔκανε τὴν παραμικρὴ ἐνέργεια, τὴν παραμικρὴ πίεση ὁ κ. Νρμ. Σύμβουλος. Ἐκμεταλλεύτηκε μόνο τὴν ἴσως ἀδέξια, ὀπωσδήποτε πέρα-πέρα παρεμπιπτουσα φράση, πού οὔτε νὰ ἐπαναληφτεῖ ἐπρόκειτο καὶ νὰ πειράξει πάλι τὰ παρθενικά αὐτιά τῶν ἐργατῶν (ἀλλοίμονο! πῶς μποροῦσε νὰ φανταστεῖ κανεὶς ὅσα μιλεῖ σ' ἐργάτες ὀργανομένους ἀπὸ δυὸ χρόνια πρὶν πῶς δὲ θᾶδρισκε οὔτε τόσο λίγο μόρφωση, ὄστε ν' ἀκούσουν μόνο κάτι χωρὶς νὰ ταραχτοῦν καὶ χωρὶς ἄλλως τε νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ δεχτοῦν! δὲ φταίει λοιπὸν γιὰ τὴν ἀπελπιστικὴ πνευματικὴ κατάσταση αὐτὴ — ἂν εἶναι πραγματικὴ — ἐκεῖνος πού δυὸ χρόνια «δὲν ἔπαυσα οὔτε στιγμὴν νὰ διδάσκω καὶ νὰ συμβουλεύω τοὺς ἐργάτας μας, ὅσοι ἔχουν τὴν προθυμίαν νὰ διδαχθοῦν καὶ νὰ μάθουν», δηλ. πρῶτα-πρῶτα τὰ μέλη τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς; ;) οὔτε κατὰ τὴν ἀκράδαντη πεποιθήσή μου ἐπείραξε πραγματικά κανέναν ἀπ' τοὺς ἀκροατῆς τὴν ἐκμεταλλεύτηκε δίχως ἄλλο ἔπειτα στοὺς ἐργάτες γιὰ νὰ τοὺς τρομάξει καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσει νὰ ζητήσουν μόνοι τους τὴ διακοπὴ τῶν μαθημάτων. Κανέναν ἐργάτη δὲ φάνηκε στὸν κάπως ἔμπειρον ὀμιλητὴ πού νοιώθει τὴν ἐντύπωση τοῦ ἀκροατήριου νὰ πειράχτηκε ἀπὸ τὴ φράση «καθὼς θάχατε ἀκουστά ὁ ἄνθρωπος ἐβγήκε ἀπ' τὴν ἀνθρωπομαίμου», πού ὀρισμένως πέρασε ἀπαρατήρητη μοῦ

φαίνεται ὅμως πῶς βλέπω τὸν κ. Θ. ἀμέσως μετὰ τὸ μάθημα νὰ δυσφορεῖ τάχα γιατί τοῦ φάνηκε πῶς πειράχτηκαν οἱ ἐργάτες καὶ νὰ φοβᾶται μήπως ζημιωθεί ὁ ἐργατικὸς ἀγώνας καὶ εἰδικὰ τὸ ἐργατικὸ κέντρο, ἀπαράλλαχτα ὀπως **θλίβεται κατὰκαρδὰ** πού λέγοντας πῶς πρέπει νὰ βγάλουν οἱ ἐργάτες κάθε πρόληψη θρησκευτικὴ, πολιτικὴ, ἠθικὴ παραδιάζω τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως (τὸ ὕψος τῆς ἀμάθειας) καὶ βρίσκει ἐγκληματικὸ γιὰ τὸν ἀγώνα τὸ ν' ἀνακατεύονται δογματικὰ ζητήματα ἄσχετα μὲ τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα «πού μᾶς βασανίζει ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα». Ἄν στὶς γραμμὲς αὐτὲς κρύβεται μόνο πρωτόφανη ἀμάθεια, στὰ λόγια πού σεργιρεύονται στοὺς ἐργάτες λάμπει ὅμως ἡ κακοθῆεια. Τὴ φράση τοῦ ἄρθρου μου τὴν ἐξήγησε σὲ Πειραιῶτες ἐργάτες ὁ κ. Θ. πῶς πέταγμα τῆς ἠθικῆς πρόληψης θὰ πει αἰμομιξία (θὰ φριξεῖ κάθε τίμιος ἄνθρωπος βέβαια γιὰ τέτοια ἐκμετάλλευση τῆς ἰδέας γιὰ νὰ φαρεῖ οἱ κ. Θ. στὰ θολὰ) καὶ πέταγμα τῆς θρησκευτικῆς πρόληψης θὰ πει ἀθεῖα!! Θέλω νὰ τοὺς κάνω ἄθεους κ' αἰμομίκτες, τοὺς εἶπε! Ἄν τὸ πρῶτο μπορεῖ νὰ εἶναι τυφλὴ ἀμάθεια, ἂν ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ μὴν ξέρει πῶς ἀκριβῶς ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἀνακατεύει θρησκευτικὰ ζητήματα στὸ οἰκονομικὸ, ἴσα-ἴσα τὰ χωρίζει λέγοντας «ἐγὼ ἐνδιαφέρουμαι γιὰ τὴν κοινότητα τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ ἡ θρησκεία εἶναι ἰδιωτικὴ δουλειὰ τοῦ καθενός», ἂν δὲν ἀντιλαμβάνεται πῶς ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως δὲν παραδιάζεται ἀφοῦ σὲ κανέναν δὲν ἐπιβάλλουμε ἀναγκαστικὰ τὴν παραμικρὴ γνώμη, μὰ τὸν ἀφίνουμε νὰ σκεφτεῖ καὶ ν' ἀποφασίσει — ἂν γιὰ ὅλα αὐτὰ τοῦ λείπει στοιχειώδικο μόρφωση, τὸ νὰ τρομάξει ὅμως ρωμὸν ἐργάτη πού ἔχει τὴ ρωμείκη ἀντίληψη τῆς οἰκογένειας μὲ τὸ μπαμποῦλα τῆς αἰμομιξίας, ἀφίνω τὸν τίμιον ἀναγνώστη νὰ δώσει τὸν κατάλληλο χαρακτηρισμὸ.

Ἐπειτα μᾶς φέρνει ἄρθρο ἐνὸς **συνδικάτου** πού ἀπαγορεύει θρησκευτικὲς διαμάχες, ἀφίνοντας στὰ μέλη ἐλευθερία συνειδήσεως καὶ ἰδεῶν. Καὶ πολὺ φυσικά· τὸ συνδικατὸ ἔχει ἀποκλειστικῶς οἰκονομικὸ σκοπὸ. Μὰ τὰ μέλη τοῦ συνδικάτου μόνο σὺν πηγαινούν στὶς γενικὲς συνέλευσεις του ἔχουν νὰ συμμορφωθοῦν μὲ τὸ ἄρθρο αὐτό. Ἐξω ἀπὸ καὶ ἔχουν τὴν αὐτοτέλειά τους, ἰδιαίτερα σὺν πρόκειται νὰ βγάλουν προλήψεις. Ὅποιος ἔχει στοιχειώδικο γνώση τῶν πραγμάτων αὐτῶν ξέρει πῶς διατάξεις σὺν τοῦ ἄρθρου ἐκεῖνου ἔχουν σκοπὸ νὰ ἐνώσουν ὄλους τοὺς συντεχνίτες μέσα στὸ συνδικατὸ ἀδιάφορο τί θρησκεία πιστεύουν, μόνο καὶ μόνο γιατί τοὺς ἐνώνουν κοινὰ συμφέροντα. Μὰ καὶ ὅποιος διάβασε τὸ στοιχειώδες σοσιαλιστικὸ βιβλίον τὸ κομμουνιστικὸ

μανιφέστο θά εἶδε μέσα καί (σελ. 31 τῆς 7ης γερμ. ἐκδόσεως, Βερολίνο 1909) πῶς : «οἱ νόμοι, ἡ ἠθικὴ, ἡ θρησκεία εἶναι γι' αὐτὸν (τὸν προλετάριο) τρεῖς ἀστικὲς προλήψεις, πού πίσω ἀπ' αὐτὲς κρύβονται ἄλλα τόσα ἀστικά συμφέροντα»· φυσικά, πῶς θά μπορέσει ὁ ἐργάτης νὰ ξεσκαλωθεῖ ἀπ' τὴν ἐκμετάλλευσή τοῦ κεφαλαίου τῆ στιγμῆ πού δὲ νοιώσει τὸ ἀπλούστατο αὐτό, πῶς τὰ μέσα πού εἶχε ὡς τώρα στὰ χέρια τῆς ἡ πλουτοκρατία γιὰ νὰ τὸν ἐκμεταλλεῖται πρέπει νὰ τῆς τὰ πάρει καὶ τὰ μέσα αὐτὰ εἶναι οἱ νόμοι τῆς, ἡ ἠθικὴ τῆς, ἡ θρησκεία τῆς; Θά πει ὅμως αὐτὸ ἀθεῖα; Δὲ θά ἐπρεπε τότε, ἀντὶς νὰ λὲν πῶς ἡ θρησκεία εἶναι ἰδιωτικὴ τοῦ καθενὸς δουλειά, νὰ δρῶσιν πῶς σοσιαλιστὲς εἶναι μόνον ὅσοι δὲν πιστεύουν σὲ θεό; (*) Νὰ λοιπόν, ἐργάτες, ποιοὶ εἶναι οἱ ἀμαθεῖς πολιτικοὶ σας καὶ καλοθελητάδες, πού ὅτε οἱ ἴδιοι ξέρουν τί τοὺς γίνεται καὶ τὸ μόνο πού καλοξέρουν εἶναι πῶς δὲν ἔχουν συνείδηση», νὰ ποιοὶ σᾶς προβάλλουν τοὺς διάφορους μπαμπούλες γιὰ νὰ σᾶς φοβίσουν. Ἐκεῖνοι πού τοὺς θρέφετε σὰ φεῖδια μέσ' στὸν κόρφο σας, ἐκεῖνοι πού ζοῦν **γιατὶ τοὺς ζεῖτε.**

(Στ' ἄλλο φύλλο τελιώνει)

A. ΤΡΑΝΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Ε. Φωτ. Κέρκυρα. Λάβamus τὴ συντρομὴ κ' εὐχαριστοῦμε. — κ. Μ. Πρ. Στείλε μας κι ἂν εἶναι καλὰ θά δημοσιευτοῦνε. — κ. Μ. Ζαμ. Ἀθῆνα. Θά δημοσιευτοῦνε. Ἡ χρονιάκη συντρομὴ τοῦ «Νουμά» εἶναι 12,50 δρ. καὶ προπληρώνεται. — κ. Γ. Στ. Ἡράκλειο. Λάβamus τὴ συντρομὴ κ' εὐχαριστοῦμε.

Σ' ὅσους φίλους μᾶς γράφουνε νὰν τοὺς στέλνουμε τὸ «Νουμά», ἀναγκαζόμαστε νὰ παρατηρήσουμε πῶς μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰν τονὲ στέλνουμε χωρὶς προπληρωμῆ. Ἄς πρὸς αὐτὸ ἡ ἀπόφασή μας εἶναι τελιωτικὴ.

* Τὰ ἴδια βλέπομας καὶ στὸν καθημερινὸ σοσιαλιστικὸν τύπο· ἔχω πρόχειρο ἓνα ἄρθρο «Χριστιανισμὸς καὶ σοσιαλισμὸς» δημοσιευμένον στὸ Volksblatt τῆς Χάλλης ἀριθ. 117 τῆς 22 τοῦ μήν 1910, ὅπου γράφεται : «ὁ σοσιαλισμὸς στεκόντανε ἀνάκαθεν στὸ σημεῖο, πῶς χριστιανικὴ πίστη, ἔσο δὲν ἔρχεται σ' ἐχτρικὴ ἀντίθεση μὲ τὴ σοσιαλιστικὴ τάση γιὰ καλλιτέρεψή των ὅρων ἐπιτύχῃ τῆς ζωῆς, δὲν εἶναι διόλου ἀσύμβιβαστὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σοσιαλιστῆς. Ἡ σοσιαλιστικὴ ἀντίληψη δὲν εἶναι ἐχτρικὴ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπολύτως, μὰ μόνον ἐκείνης τῆς πάστας τοῦ χριστιανισμοῦ πού ἀπαγορεύοντες κάθε ἐλεύτερη σκέψη τοῦ πολίτη κάνει τοὺς ἑπαυθὸς τῆς τυφλὰ ἔργα τῆς κρατοῦσας τάξεως». Νὰ πού βρισκαται ἡ θρησκευτικὴ πρόληψη!

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ,

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΜΠΑΡΜΠΑΣΑΙΝΑΣ. — Ἐκεῖ κατόυ στὸ Μωριά φαίνεται πῶς ἀκόμα οἱ ἀθροῦποι ὄνειρευθύνται, μὲ ἀνοικτὰ τὰ μάτια, Μπαρμπάσαινες καὶ Παπαστασινούς. Κ' ἔγινε τώρα τελευταῖα μιὰ ἀπόπειρα Μπαρμπάσαινας στὸν Πύργο κι ἀλλοῦ γιὰ νὰ ρηξοῦν τὴν Ἐνιαία, ἔσως καὶ τὴν Κυβέρνηση (ὅπως συνέβαινε ἄλλοτε) καὶ ἡ ἀπόπειρα δὲν πέτυχε, γιὰτὶ ἡ Κυβέρνηση ἔχει τὴν ἀνοησία νὰ πιστεύει πῶς τὸ Κράτος γιὰ νᾶναι Κράτος κι ὄχι κωραγκιόζης τῆς Δεξαμενῆς πρέπει νὰ δείχνει κάπια γροθιά καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ τὴν κατεβάζει μὲ ὀρθὴ ἀδιαφορώντως πόσα κεφάλια θά σπάσει.

Ἄσσοι λαχταροῦνε καὶ λιμπίζονται τὰ περισμένα, στραβομουτσουιάζονε μὲ τὰ τέτια κυβερνητικὰ φερσίματα. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μερικοὶ πού τὰ περασμένα τᾶναθυμοῦνται μὲ φρίκη καὶ μὲ ἀηδία. Καὶ οἱ τελευταῖοι, ὅσο κι ἂν εἶναι ἐπιφυλαχτικοὶ γιὰ μερικὲς κυβερνητικὲς πράξεις, χροκοροτοῦν δλόψυχα τὴν Κυβέρνηση γιὰ τὴν ἀντρεία πολιτικὴ τῆς.

—><—

ΙΣΑΜΕ ΚΕΙ... — Ἐρχεται σήμερα τὸ Κράτος καὶ δικαιοῦνε τοὺς σταφιδιάδες τοῦ Μωριά. Ναι, τοὺς λεί, ἔχετε δίκιο. Ἡ Ἐνιαία σᾶς κλέβει. Κι ἀφοῦ σᾶς κλέβει, ἔχετε κάθε δικαίωμα νὰ διαμαρτυρηθεῖτε. Σηκωθῆτε λοιπόν, κάντε συλλαλητήρια, σηκώστε μαῦρες σημαῖες, ρηξτε ἀκόμα κι ἄσφαιρες ντουφεκιές. Μὰ ἴσαμε καὶ μὴ πιράκει. Τὸ δίκιο σας δὲ θὰν τὸ πάρετε μὲ τὸ χέρι σας· θὰν τὸ πάρετε μὲ τὸ Νόμο. Καὶ γὼ τὸ Κράτος δὲ θὰ σᾶς τὸ συχωρέσω ποτὲ νὰ μπῆτε πᾶνου ἀπὸ τὸ Νόμο καὶ νὰ τὸν καβαλικέψετε. Ἄμα θελήσετε νὰ μπῆτε ὄξω ἀπὸ τὸ Νόμο, σὺν ὄξω ἀπὸ τὸ Νόμο θὰ σᾶς μεταχειριστῶ καὶ γὼ.

—><—

ΚΑΙ Η ΑΛΛΗ. — Αὐτὸ, θαρροῦμε, εἶναι κάπια λογικὴ. Ἐρχεται ὅμως ἡ ἄλλη λογικὴ, ἡ ἀντιπολιτευομένη, καὶ σοῦ λεί :

— «Εἶναι ἐγκληματικὴ ἀληθῶς ἡ Κυβερνητικὴ ἐνέργεια, ἡ ἐκδηλωθεῖσα ἀφ' ἐνὸς διὰ τῆς βεβαιώσεως πρὸς τοὺς σταφιδοπαραγωγούς ὅτι ἀδικοῦνται καὶ κλέπτονται ὑπὸ τῆς «Ἐνιαίας», ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς συγκεντρώσεως στρατευμάτων...» («Ἐφημερὶς» 14 Αὐγούστου, σελ. 1, στήλ. 1).

Ἀηλαδὴ, ξέρετε τί ζητάει ἡ τέτια λογικὴ; Οὔτε

πολύ ούτε λίγο, να σηκώσει και ο κ. Βενιζέλος μιὰ μαύρη σημαία και να μπει επικεφαλής της Πυργιώτικης ή της Καλαματιανής διαδήλωσης, φωνάζοντας «Θάνατος στην Ένιαία!»

ΤΑ ΞΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ. — Νά, και μιὰ τρισηχαιρωμένη εκβιασούλα. Οι μέτοχοι της Ένιαίας διαδίδουν με τρόπο, μέσο του τύπου πάντα, πώς η Κυβερνητική επέμβαση θανατάσει τους ξένους κεφαλαιούχους νάποσύρουν τον παρά τους από την Έταιρία κ' έτσι «τὰ ξένα κεφάλαια θὰ φρυαδευθούν» και η Ένιαία θὰ ναυαγήσει.

Πολύ κακή δουλειά κάνουνε στα ξένα κεφάλαια οι κύριοι αυτοί, αφού τὰ παρουσιάζουν τόσο άτιμα, πού θέλουν πάντα να κλέβουν κι άμα τὰ μπουδισει κανείς απ' αυτή την τίμα δουλιά τους, άμέσως φρυαδεύονται.

Δέν πάνε στον άγύριστο.

ΟΥΤΕ ΝΤΟΥΖΙΝΑ. — Τό πολύ πολύ δέκα. Όχι παραπάνου. Μά φανατικοί, άποφασισμένοι, άκούραστοι. Και οι δέκα αυτοί βασταίχανε την Ίφιγένεια, χεροκροτώντας άδιάκοπα, ζητωκραυγάζοντας, χαλνώνοντας τον κόσμο. Δέκα, κι όμως με τον ένθουσιασμό τους τον άγιο σάφ άμέτρητο άσκέρι φαντάζανε στο πλήθος. Και πνίχανε τις άποδοκιμασίες και τις σφυριξίες των άνίδεων, και σώσανε το έργο, και τραβήχανε τον κόσμο με το μέρος τους και κερδίσανε τη μάχη και νικήσανε.

Οί γλωσσαμύντορες τό φουσάνε τώρα και δέν κρυώνει. Τά λέμε μεθούριο με την Τρισέυγενη, φροβερίζουνε. Όψώμεθα εις Φίλιππους. Ή ώρα ή καλή. Σώνει οι δημοτικιστάδες να νιώσουν τη δύναμή τους και νάν τη χρησιμοποιήσουνε.

ΟΧΙ ΤΖΑΜΠΙΑΤΖΗΔΕΣ. — Ναι, βρέ παιδιά. Έτσι μοναχά θάν τό πάροουμε τό Ζήτημα. Παίζεται ένα έργο δημοτικιστικό στο θέατρο; Να πηγαίνουμε όλοι μας, νάν τό θεωρούμε χρέος μας αυτό, να τρέχουμε πατείς με πατώ σε και να γιομίζουμε τό θέατρο.

Μά πρώτα να περνάμε κι από τό ταμείο και να πλερώνουμε τό εισιτηριό μας. Ναι. Νάν τό ΠΛΕΡΩΝΟΥΜΕ. Τότε παίρνουν κουράγιο κ' οι θεατρώηδες κι άνεβάζουνε έργα πού βοηθάνε τον άγώνα μας. Όσο μās βλέπουν τζαμπατζήδες άποκαρδιώνονται. Μās σχαινούνται κούλας. Ξέρετε τί έλεγε ή Μαρίκα ύστερ' από τη δεύτερη παράσταση της Ίφι-

γένειας;... Χρυσά λόγια, μά τόπο δέν πιάνουνε. Ή άλήθεια είναι πώς ή δεύτερη της Ίφιγένειας έπρεπε να πιάσει παράδες, δημοτικιστικούς παράδες. Και τότε θα γινότανε και τρίτη και τέταρτη. Και τότε ή νίκη θάτανε τελιωτική πιά.

Μά κακοσυνειθίσαμε στο τζαμπατζιλίκι όλοι μας. Τζάμπα βιβλία, τζάμπα φημερίδες, τζάμπα θέατρο. Άύριο θα ζητήσουμε τζάμπα κι όλα τὰ χρειαζούμενα για τη ζωή μας.

Και ταύγά, τό ξέρετε, μόνο με μπουγιά βάφουνται.

ΣΤΟΤ "ΝΟΥΜΑ,,

ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

ΑΡΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ 4

πουλιούνται τάνόλουθα βιβλία προς ΜΙΑ δραχμή τό

έξόν από δυα είναι σημειωμένα με άλλες τιμές

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΥ, «Ή Ματιά». — «Άγκάθια και Τριβόλοι» (μετάφρ.). — ΧΑΡ. ΑΝΤΡΕΑΣΗ, «Ό «Μέγ' Άλέξαντρος». — ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ, «Δόξα και Ζωή». — ΗΑΙΑ Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΗ, «Άσπνης και Χλόη» του Λόγγου (μετάφρ. λ. 50), «Τήμωνας ο Μισάνθρωπος» του Λουκιανού (μετάφρ. λ. 50), «Ό Προσκυνητής». — ΡΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ, «Τά Τραγούδια του Άπρλη» (δρ. 2). — Π. Σ. ΔΕΑΤΑ «Στεχασμοί περι της άνατροφής των παιδιών μας» (λ. 50). — «Γιά την Πατρίδα — Ή καρδιά της Βασιλοπούλας» (δρ. 3, 50). — «Πάρμαθι δίχως όνομα» (δρ. 3, 50). — «Τόν καιρό του Βουλγαροκτόνου» (τόμοι 2, δρ. 4, 50). — ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ «Άπό τον Κόσμο του Σαλονισού». — ΑΡΙΓΥΡΗ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ «Φυλλάδες του Γεροδήμου». — ΓΙΑΝΝΗ Κ. ΖΕΡΒΟΥ, «Νησιώτικα Τραγούδια». — Κ. ΘΕΟΤΟΚΗ, «Τά Γεωργικά του Βεργίλιου» (λ. 50). — «Σακούνταλα» του Καλλιμάχα (δρ. 1). — ΙΔΑ, «Σαμοθράκη» (δρ. 2). — Θ. ΚΑΤΡΑΠΑΝΗ, «Τά Τραγούδια του Στρατιώτη» (λ. 10). — ΑΝΤΩΝΗ Κ. ΔΕΚΟΠΟΥΛΟΥ, «Τό Βιολί». — ΑΔΕΞ. ΜΑΡΠΟΥΤΖΟΓΛΟΥ «De Profundis» του Ο. Wilde (δρ. 2). — ΚΩΣΤΑ ΠΑΡΟΡΙΤΗ «Άγγ. του Δελινοού» (δρ. 2). — «Οί νεκροί της ζωής» (δρ. 2). — «Στό Άλμπουρο» (δρ. 2). — ΑΔΕΞ. ΠΑΛΑΗ, «Ό έμπορος της Βενετίας» (Β' έκδοση). — ΑΔΕΞΑΝΤΡΑΣ ΠΑΠΑΜΟΣΧΟΥ, «Άθρώπινος Μηχανισμός». — ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ, «Τά Παλιά και τὰ Καινούργια». — ΖΗΣΙΜΟΥ ΣΙΑΕΡΗ, «Ό Άλας» του Σοφοκλή (μετάφρ.). — ΗΑΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ, «Πλουτάρχου: Περι Παιδών Άγωγής» (μετάφρ.). — ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΕΦΑΝΗ, «Μπουμπούκια». — Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ (δράματα): «Ζωντανό και Πεθαμμένο», «Ό Άσωτος», «Οί Άλυσίδες» (δρ. 2). — ΜΕΝΟΥ ΦΙΑΗΝΤΑ «Άπό τους Θρόλους των Αίωνων», «Γραμματική της Ρωμαϊκής Γλώσσας» (Α' έκδοση) και Β' έκδοση, τόμοι 2 (δρ. 5). — Ζ. ΦΥΤΙΑΗ, (δράματα): «Τό Έκθεσο», «Άίχως Άκρογιάλι», «Χτισμένο στον Άρμο». — ΦΩΤΗ Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ «Τό Γλωσσικό Ζήτημα». — «Στη Φοιτητική Συντροφιά» (λ. 50). — ΠΑΝΤΕΑΗ ΧΟΡΝ, «Μελέχρα». —

Γιά τό έξωτερικό, λ. 25 παραπάνου ο καθέ τόμος.

ΤΟΜΟΙ παραμμένοι του «ΝΟΥΜΑ» (έξόν από τον πρώτο πού δέν υπάρχει κανένα του αντίτυπο) πουλιούνται δρ. 12,50 ο ένας για την Ελλάδα και φρ.χρ. 12.50 για τό έξωτερικό.